

FØRSTE STEG

NR. 3 / 2020

Et tidsskrift for barnehagelærere
fra Utdanningsforbundet

Derfor skal du **IKKE**
sette grenser for
BARNAS
KUNST

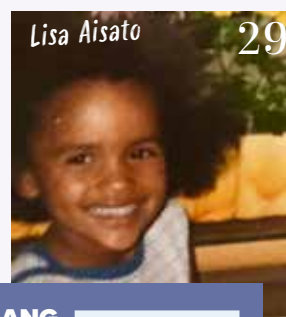
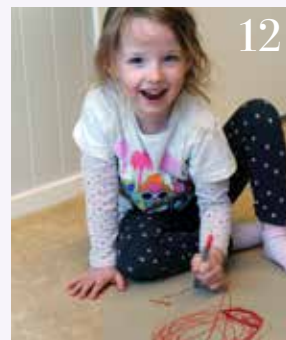
Hold deg oppdatert på hva som skjer innen barnehagefeltet

**Her får du nyheter, forskning og debatter, mens
du venter på neste utgave av tidsskriftet.**

utdanningsnytt.no/forste-steg

**FØRSTE
STEG**

Tema: Kunst i barnehagen

- 12** – La barna tegne utenfor strekene, mener kunsthistoriker Mette Dybwad Torstensen
- 16** Kunst og kultur er et av fagområdene barnehagen sier de jobber minst med
- 20** Nina lærer barna å lage kunst i naturen
- 26** Kjente kunstnere om hva som har vært avgjørende i deres kunstnerisk barndom

Reportasjer

- 32** Hva gjør du når barna spør: «Kan du gi meg hudfargen?»
- 42** Her er Dubais sjustjerners barnehage

Fag og forskning

- 52** Kunstfagene i barnehagen har mange digitale muligheter **Anne-Mette Liene og Ole Kristian Herwell**
- 56** Firesettersvognen gir de minste barna rom for samtale **Annette K. Winje**
- 60** Fra «formingsfabrikk» til utforskende lek **Sissel Janette Aastvedt Halland**
- 64** Forming – et fag uten navn **Ann Hege Lorvik Waterhouse**

Meninger

- 70** På liksom: Ko(ho)rttidsbarnehagen **Morten Solheim**
- 72** Kreativitet og kunst er viktig for barns læring **Bjørge Thorhallsdottir og Mette Dybwad Torstensen**
- 75** Debatter fra idébroen for barnehagen **Svein Helge Grødem**

HVER GANG

- 4** Leder
- 6** Barnehagen min: Kulturbarnhagen i Tromsø
- 10** Nyhetsblikk
- 25** Styrerblikk: **Merete Hoel**
- 31** Juss: Nye regler for å sikre barn et godt barnehagemiljø **Hanna-Cecilie Gram Jemtegaard**
- 36** Mitt barnehageminne: Espen Grøtheim
- 38** Lekelyst: Vis lekene på en ny måte **Trude Anette Brendeland**
- 40** Min doktorgrad: Kristin Danielsen Wolf
- 41** Studentblikk: **Nina Mellem Wiig**
- 48** Portrett: Kari Carlsen
- 68** Nye bøker
- 74** Kontaktforum barnehage: Koronatiltakene gjorde barnehagen bedre **Ann Mari Milo Lorentzen**

SAGT I DETTE TIDSSKRIFTET

«Sanselige erfaringer gir oss et arsenal av muligheter til å formulere oss. Nettopp derfor er de estetiske fagområdene og uttrykksformene så viktige.»

KARI CARLSEN PÅ SIDE 48

– Se, så fin tegning!

De fleste av oss har i begeistring sluppet denne kommentaren når barna har vist frem tegningen de har laget. Det er stas å ramme inn de første strekene til ettåringen, eller det fargerike maleriet til femåringen. Like fullt er de yngste barna som regel mer opptatt av selve prosessen enn produktet; hva som skjer når de får maling på hendene, i munnen eller tegner utenfor arket.

Om de minste barna fikk bestemme, ville de velge formingsaktiviteter som potettrykk, påskekyllinger og julenisser? Neppe. De vil heller leke med materialene, skriver Sissel J. Aastvedt Halland ved Høgskolen på Vestlandet i Første steg. Dette spørsmålet bør ikke bare barnehagen reflektere over, men alle i hele utdanningsløpet. Kravene om å tegne, male eller lage noe forhåndsbestemt kulminerer på ungdomsskolen, der du får middels måloppnåelse fordi armene på mennesket du har tegnet, ikke er proporsjonale med kroppen. Kanskje har du jobbet i timevis og synes det er det beste mennesket du noen gang har tegnet, men så får du beskjed om at halsen er for lang, eller at øynene står for tett. Kanskje forsøker du å tegne på nytt. Kanskje krøller du sammen arket og kaster det. Sier du hater kunst og håndverk og aldri skal tegne mer. Kunstner Mette Dybwad Torstensen er svært kritisk til at barn må tegne innenfor strekene. Det gjør barna mindre kreative og hindrer at de utvikler en egen stil og identitet, mener hun. Det er jeg helt enig i. Rammer dreper kreativiteten. Rammer dreper troen på egen skaperkraft. Kjente kunstnere Første steg har snakket med, forteller at det var nettopp friheten til å skape det de selv ville som barn, som ble avgjørende for deres karrierer. De fikk lov til å skape uten begrensninger og hadde alltid tegnesaker tilgjengelig.

Kunster Jørgen Moe er opptatt av at kunsten skal være sansbar og innby til interaksjon, som å ta på eller klatre på en kunstinstallasjon. I bra kunstmøter skjer det en endring hos barna, påpeker han. Og det er vel nettopp det som er målet: At barn skal oppleve kunst med glede og entusiasme, og være kreative ut fra egne forutsetninger. At de skal ta med seg inspirasjonen fra kunsten inn i leken, eller selv ta initiativ til å uttrykke seg gjennom kunst og kreativitet. Ikke at vi skal drepe alt initiativ fordi barna må lage noe barnehagene, skolene eller foreldrene forventer at de skal lage. Mange barnehager er gode på å gi barna denne friheten, men flere må kanskje gå i seg selv for å jobbe med akkurat det? Så får vi heller tåle at det blir søl når barna vil male på seg selv, eller leker med fjærene i stedet for å lage noe av dem, eller at barna ikke har med seg tegninger hjem. Det viktigste er at barna hadde det gøy så lenge de holdt på.

Her får du nyheter, forskning og debatter innen barnehagefeltet mens du venter på neste utgave av tidsskriftet. [Facebook.com/forresteg](https://facebook.com/forresteg)

Line

Line Fredheim
Storvik

Ansvarlig redaktør
line@utdanningsnytt.no

FOTO: BJØRN INGE KARLSEN

FØRSTE STEG

NR. 3 / 2020

Ansvarlig redaktør

Line Fredheim Storvik
line@utdanningsnytt.no
930 42 094

ANNONSER

Mona Jørgensrud
mj@hsmedia.no
901 19 121

ABONNEMENT

Hilde Aalborg
abonnment@utdanningsnytt.no
911 99 989

KONTAKT OSS

forresteg@udf.no
Post: Første steg, Utdanningsforbundet,
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 17, Oslo
På nett: utdanningsnytt.no/forste-steg

GRAFISK DESIGN

Mediamania,
mediamania.no

TRYKK

Ålgård Offset AS
Opstadveien 7, 4330 Ålgård
ISSN 1504-1891

Bekreftet opplag: 31 051 ifølge

Fagpressens Mediekontroll

Utgiver: Utdanningsforbundet

Utgivelsesdato:

Første steg nr. 3 2020: 9. oktober.

Første steg er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel følger seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen.

Stoff i tidsskriftet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning.

Vi forbeholder oss retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett.

Forsiden:

Forsiden: Illustrasjonsfoto
Foto: Shutterstock
Første steg nr. 4 2020 kommer
11. desember

VARIERT OG SUNN MAT LEVERT DIREKTE TIL BARNEHAGEN

Mat for minsten er et abonnement på frukt og ferdiglagde lunsjretter for barnehager. Menyen er variert, smakfull og ernæringsmessig godt sammensatt av sesongens råvarer. Måltidene bidrar til et variert og sunt kosthold, inspirerer til aktivitet og matglede som skal skape et godt grunnlag for de minste.

Med direkte levering til barnehagen, sparer de ansatte tid og kan fokusere mer på den gode stunden rundt måltidet.

Bestill enkelt på matforminsten.no

"BARNA KOMMER HJEM
FRA BARNEHAGEN OG
PRATER OM MATEN"

ESPIRA SNURREFJELLET BARNEHAGE

Priser for abonnement:

5 lunsjretter pr. uke - 395,- pr. mnd

4 lunsjretter pr. uke - 365,- pr. mnd

3 lunsjretter pr. uke - 325,- pr. mnd

Alle abonnemang inkluderer 5 dager med frukt pr. uke.

BESTILL ENKELT PÅ

WWW.MATFORMINSTEN.NO

ASKO
SERVERING

Sprudlende små kunstnere

Med kanapeer, sjampagnebrus og **flere hundre kunstverk** inviterer Kulturbarnhagen i Tromsø hvert år til en storstilt utstillingsåpning.

TEKST: CHRISTINE KRISTOFFERSEN HANSEN FOTO: INGUN A. MÆHLUM

— **S**e, er det ikke fint!
Det er faktisk jeg
som har laget det.
Nesten helt selv!

Irmelin Brustad

Lyngmo (5) peker stolt opp på veggen,
mot et innrammet bilde av seg selv iført

en fargerik krone, struttetkjørt og med
havfruehale.

– Det er ikke mine klær på ordentlig,
altså. Vi bruke datamaskinen til å ordne
dem, og jeg fikk velge selv akkurat hva jeg
skulle ha på.

INTENSE FORBEREDELSE

Bildet er ett av flere hundre kunstverk
som til sammen utgjør Kulturbarnhagen
i Tromsø sin årlige utstilling. Irmelin og
de andre barna i barnehagen har brukt de
siste månedene på intense forberedelser
før den store åpningsdagen.

– Jeg synes det er skikkelig gøy med
kunst og sånn. Og så selv om vi ikke var så
flinke da vi begynte, så har vi fått til å lage
masse kjempekule ting, sier Irmelin.

Kulturbarnhagen i Tromsø ble etablert
i 1997 med målsetting om å løfte de es-
tetiske fagområdene. Ifølge Birgitta Czyz,
som er daglig leder i barnehagen, deler de
året inn i tre perioder – musikk, forming
og drama. Formingsperioden starter
normalt i november, og det er resultatet
fra disse månedene som nå henger på veg-
gene på Kulturhuset i Tromsø.

– Dette er faktisk 13. gang vi har utstil-

FOTOKUNST: Her har barna selv fått bestemme
antrekk og uttrykk i portrettene de har laget, før
de voksne har hjulpet til med bruk av Photoshop.

KLAR FOR VERNISSASJE: Irmelin Brustad Lyngmo erklar til å ta imot gjestene med kanapeer og bobler på barnehagens kunstutstilling i Kulturhuset i Tromsø.

Barnehagen min

KANAPEER: Live Langseth-Eide er en av kunstnerne bak utstillingen til Kulturbarnehagen i Tromsø. Fingermat og bobler hører selvsagt med til åpningen.

FORBEREDELSE: Pedagog Camilla Wickstrøm gjør klar rosene som hver av de unge kunstnerne skal få overrakt under åpningen av kunstutstillingen.

Kulturbarnehagen i Tromsø

- Privat barnehage som er organisert som en ideell forening.
- Kulturbarnehagen har fire avdelinger med plass til totalt 62 barn.
- Ligger i nærheten av flotte naturområder, som Telegrafbukta og Bak-Olsen.
- Hovedprofil er de estetiske fagene: musikk, drama/teater og kunst/forming.

lingen her. Før benyttet vi barnehagen til dette, men vi fant etter hvert ut at det ble altfor lite veggplass. Her på Kulturhuset får vi derimot virkelig sjansen til å boltre oss, og vi er utrolig glade for at de ønsker oss velkommen – år etter år, sier Czyz.

ÅPEN FOR ALLE

Czyz legger ikke skjul på at hun er veldig stolt over arbeidet store og små har lagt ned i forkant av vernissasjen, og hun kjenner ikke til andre barnehager som har utstillinger tilsvarende denne.

Få minutter etter at dørene åpner, er lokalet fylt til randen av skuelystne foreldre, søsken og besteforeldre. Live Langseth-Eide (5) guider gjestene mellom såpeboblebilder, folietrykk, små istapper av glass, keramikk og forseggjorte trebåter.

Etter åpningen henger utstillingen om lag

en måned. Da kan alle som vil, stikke innom og kikke på arbeidet til de små kunstnerne.

– Jeg synes det er gøy med så mange forskjellige ting. Og så er det flott at det er massevis av farger overalt. Jeg liker ikke svart, men jeg tror guttene synes det er fint, sier Live.

Amandus Vangsbro Alvestad (5) nikker.

– Svart er skikkelig kult! Men det er aller best om man bruker mange farger, og masse fantasi. Da kan man finne på nesten hva som helst i hele verden, sier Amandus.

SPENNENDE FOR STORE OG SMÅ

Ifølge førskolelærer Camilla Wickstrøm er utstillingen et av årets høydepunkter for barna.

– Det er tydelig at de setter pris på å få vise fram alt de har jobbet med, i en slik flott setting, sier hun, og legger til:

UNG KUNSTNER: Irmelin Brustad Lyngmo i Kulturbarnehagen i Tromsø viser fram et av verkene hun har laget, et portrett av seg selv laget ved hjelp av blant annet en PC.

«Det er tydelig at de setter pris på å få vise fram alt de har jobbet med, i en slik flott setting.»

– Dessuten er det jo like stas for oss voksne!

Kulturbarnehagen har en fagansvarlig for henholdsvis musikk, drama og forming, og vedkommende har ansvar for å utvikle en plan for sitt felt. I formingsperioden ønsker barnehagen å gi barna kjennskap til de ulike materialene og gi en innføring i forskjellige teknikker og uttrykksformer.

SKAPER TRYGGE BARN

Etter formingsperioden er det drama som står for tur. Denne perioden avsluttes med en forestilling på barnehagens egen scene.

– Vi har et kostymerom i barnehagen,

med parykker og mye annet morsomt. I tillegg har vi også masse formingsutstyr og musikkinstrumenter. Dermed går jo periodene litt inn i hverandre – men det er også meningen, sier Czyz. Barnehagelederen forteller at de ofte får høre fra skolene at ungene som har gått i Kulturbarnehagen, gjerne er ekstra glade i å opptre og framføre ting for andre.

– Målet vårt er selvsagt ikke at alle barna som går her, skal bli kunstnere, men vi vil gi dem trygghet og ballast gjennom de estetiske fagene. Når vi får slike tilbakemeldinger fra skolene, tenker jeg at vi har nådd våre mål.

christinekhansen@gmail.com

DAGLIG LEDER: Birgitta Czyz gleder seg stort til åpningen av barnehagens kunstutstilling og mener det er en av årets beste dager.

Små barn liker faktabøker

BARN HELT NED I TRE- TIL FIREÅRSALDEREN liker bøker spekket med fakta, viser en ny amerikansk studie. 48 barn deltok i studien. Forsker Margaret Shavlik tror interessen for faktabøker kommer av barns ønske om å forstå hvordan verden henger sammen. Hun mener bøker som svarer på barnas ønske om mer kunnskap, kan vekke leselysten. Også professor Åse Marie Ommundsen ved OsloMet sier norsk forskning viser at bildebøker som er kognitivt utfordrende, engasjerer barn mer enn veldig enkle bøker.

forskning.no

Naturen taper for lekeplasser i gummi

Seksti prosent av barnehagene har gummidekke i uteområdene, viser en undersøkelse gjort blant barnehagene i Private Barnehagers Landsforbund (PBL). Forsker Kine Halvorsen Thorén ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) sier mangelen på natur og variert terreng kan påvirke barnas motoriske og fysiske utvikling. Natur og variert terreng er også viktige sosiale møteplasser for lek og fysisk aktivitet. Forskeren tror sikkerhet og begrenset penger til vedlikehold kan være to forklaringer på for hvorfor trær og jord må vike for plast og gummi på lekeplassene.

forskning.no

Barnehage fikk penger til å styrke samisk språk

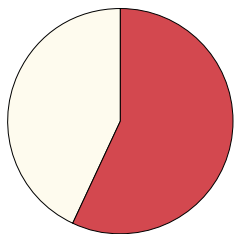
Holmen gårds- og naturbarnehage i Alta har fått 300 000 kroner av Sametingsrådet til et språkprosjekt, ifølge en pressemelding. Målet er å styrke samiske barns språkutvikling. Fra før har barnehagen hatt et vellykket prosjekt med en samisktalende person i halvstilling. Det har ført til at barna har snakket mer samisk hjemme. Nå ønsker barnehagen å utvide språkressursen til en full stilling.

Lag artige blomsterkasser av dekk

Hva med å la barna så blomster i en blomsterkasse som ser ut som Minions? La deg inspirere av denne artige blomsterkassen fra Vietnam. Den er laget av bildekk som er malt og satt sammen. Sjekk først at dekkene er miljøvennlige og trygge å bruke.

Foto: Line Fredheim Storvik

57 %

av barn som vokser opp i fattige familier i Norge, har innvandrerbakgrunn, viser tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). 111 000 barn lever i familier med vedvarende lav inntekt. De største gruppene er barn med bakgrunn fra Somalia eller Syria. 11 prosent av barn i Norge lever i fattige familier.

Roseslottet lærer barna om krigen

I år er det 80 år siden Norge ble okkupert under andre verdenskrig, og 75 år siden frigjøringen. I den forbindelse har kunstnerne Vebjørn og Eimund Sand hatt ideen til kunstinstallasjonen Roseslottet, som ligger på høyde med Frognerseieren i Oslo. Det er også et pedagogisk prosjekt med mål å fortelle historien om okkupasjonen av Norge og om demokratiet, rettsstaten og humanismen som da ble satt ut av spill. Det er et eget opplegg for skoleklasser, og de minste barna kan høre om uglen og astronomen Kjell, som er i Roseslottet for å studere den store stjernen der. Gjennom bildeserier og installasjoner får barna innblikk i kjente og mindre kjente sider ved okkupasjonen: hverdagslivet, motstandskampene, krigsfangenes lidelser og jødeforfølgelsen. Regjeringen har gitt to millioner kroner til kunstprosjektet. Utstillingen er åpen i Oslo frem til mai 2021. Deler av den vil også bli stilt ut i Nord-Norge i 2021 og 2022.

Hvordan få 2-åring til å smake ny mat?

Her er noen tips fra forsker Sissel H. Helland ved Universitetet i Agder, som har tatt doktorgrad på toåringers matneofobi og kosthold. Matneofobi er en motvilje mot å spise eller å avvise ukjente matvaner. Hun undersøkte matvanene til 500 toåringers og 116 foreldre med toåringers i barnehage.

- Introduser barn for grønnsaker i samlingsstunden, der barna blir kjent med sansene og egen smak.
- Spis sammen med barna og skap en hyggelig atmosfære. Da aksepterer barna lettere ny mat.
- Server maten igjen og igjen med positiv innstilling. Noen barn må ha tid til å venne seg til ny mat.
- Respekter barnas rett til egen smak. Ingen ting er feil eller rett.
- La barna forsyne seg selv. Noen barn liker at maten legges hver for seg, og ikke blandes.
- Barna må smake av egen lyst, men du kan oppmuntre dem.
- La barna lukte, ta på eller se på matvaren om de ikke vil smake.

- La barna spise mest mulig selv.
- Respekter barna når de er mette, tørste eller sultne.
- Bruk aldri mat som belønning eller straff, som «hvis du spiser opp skorpen, kan du ...»

barnehage.no

92 %

av alle norske barn går i barnehage, viser nye tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). I 2009 hadde 89 prosent av alle barn barnehageplass, mot 60 prosent i 1999.

«Mens vi prøver å lære barna våre om livet, lærer barna oss hva å leve handler om.»

Angela Schwindt, amerikansk coach

ANTALL BARNEHAGER GÅR NED

Her er en oversikt over antall barnehager i Norge de siste årene.

År	2007	2009	2011	2014	2018	2019
Antall private barnehager	3684	3065	3489	3319	3093	3041
Antall kommunale barnehager	2938	3610	2980	2886	2695	2689
Totalt	6622	6675	6469	6205	5788	5730

Kilde: SSB

NYE UTFORDRINGER: Jakob Konieczny (4) i Epleskogen barnehage synes det er rart, men gøy å tegne med tærne, selv om det er ganske vanskelig.

TEGNER FRITT: Barna i Epleskogen barnehage har fått utdelt papirrammer de kan tegne bilder inni eller utenfor: (f.v.) Naemi Weldetnsae Habtom (5), Jens Ekaas Arntzen (4), Jakob Konieczny (4), Rebecca Crilly Iddon (4), Kasper Konieczny (4) og Hiyab Teklehaimanot Filmon (4).

– La barna tegne utenfor strekene

Det vil føre til at **barna opplever mestring, blir kreative og utvikler egen identitet.** Det sier kunsthistoriker Mette Dybwad Torstensen, som lar barna tegne med tærne.

TEKST: MERETE SILLESEN FOTO: MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

Barn møter krav om å gjøre alt riktig hele veien. De trenger et åpent rom der det ikke finnes regler om rett og galt, sier kunsthistoriker og kunstner Mette Dybwad Torstensen (42) ved Sjøholmen barnekunstsenter i Sandvika utenfor Oslo. Hun mener barn må få lov å tegne utenfor strekene for å oppleve mestring, bli kreative og utvikle sin egen stil og identitet.

SKAL SE PENT UT PÅ HYLLE

– Noen barnehager legger mye vekt på det ferdige produktet, som skal se pent ut på hylla når foreldrene henter, sier Torstensen.

Hun mener at mange barn er sulteforet på kunst.

Derfor skal du ikke sette grenser for barnas kunst

- Kunst er personlig og fra hjertet.
- Barna opplever mindre mestring.
- Barna blir mindre kreative.
- Kunst er den arenaen hvor barna kan utvikle en egen identitet.
- Kunst kan fortelle om dypere intuitive ting hvis det holdes åpent for barna.
- Kunst er fantasi, det handler ikke om regler og rammer.
- Kunst skal ikke handle om resultat, men prosess.

Kilde: Kunstner Mette Dybwad Torstensen

– Jeg er svært kritisk til å tegne innenfor strekene. Du blir ikke kreativ av det. Kunst handler om å utvikle en egen stil og identitet. La barna tegne utenfor strekene, sier hun. Kunstneren legger vekt på at det kun er i kunsten barnet selv sitter med svaret. På alle andre områder skal de følge regler.

– Et kreativt produkt skal være resultatet av en prosess. Der ligger nerven og energien, sier hun.

Hun tar imot familier og grupper på det 400 kvadratmeter store sanseloftet på Sjøholmen barnekunstsenter. Der opplever de en ny verden. Barna går opp 36 trappe-trinn med ulike ord. De kommer inn i en hage, som igjen fører til ni forskjellige rom. En fantasiverden med lyd, luktpunkter og taktile ting å utforske, der alt skal tas på. På grunn av koronareglene er kunstneren

denne dagen på besøk i Epleskogen barnehage i stedet for at de besøker Sjøholmen.

TEGNER MED TÆRNE OG MUNNEN

Kunstneren sitter på gulvet sammen med åtte barn fra Epleskogen barnehage og tegner.

De varmer opp hodet med å lage lyder, og snart høres en summende humlelyd. Mette spiller glad musikk og trist musikk, og barna vugger på kroppen mens de tegner. De blir ekstra ivrige når Mette ber dem tegne med tærne og munnen.

– Det er litt vanskelig fordi jeg har strømpegbukse på, sier Hiyab, som etter noen forsøk klarer å holde tusjen mellom tærne.

SMÅ ARKITEKTER

Barna setter seg ved bordet, der det er lagt fram materialer, slik at barna kan skape sine egne hus. Barna er dypt konsentrert, og den eneste lyden som høres,

UTEN FASTE RAMMER:

Kunstner Mette D. Torstensen mener det er viktig at Rebecca Crilly Iddon (4) slipper å tegne innenfor fastsatte rammer, slik at hun kan utvikle sin egen stil og kreativitet.

SJØHOLMEN BARNEKUNSTSENTER

- Kulturhus på 1500 m² ved Kyststien i Sandvika.
- Eies av Bærum kommune.
- Leies ut til Sjøholmen AS, som består av Bjørg Thorhallsdottir, Kristine Lie Fjorstad og Mette Torstensen.
- Sjøholmen barnekunstsenter ønsker å skape en generasjon kreative barn og et unikt, nytt rom for publikum på tvers av generasjoner og kulturer.

ARKITEKT: Mohammad Hassam Ali (5) er dypt konsentrert om å designe sitt eget hus. Barna har fått utdelt ulike materialer til å dekorere trehusene med, og de skaper helt ulike hus.

Får barna tegne utenfor strekene, vil dette skje

- Barna opplever en frihet.
- Barna blir kreative og tenker utenfor boksen.
- Barna vil lære å finne nye løsninger.
- Barna utvikler egen stil og identitet.
- Barna opplever å bli tatt på alvor.
- Barna opplever å få ros for egne ideer og løsninger.
- Barna opplever et rom der de kan lede an.

Kilde: Kunstner og kunsthistoriker Mette D. Torstensen

er Rebeccas lyse sang. Så begynner de å snakke om at noen bor i hus, andre i blokk.

– Jeg ser meg selv i speilet, sier Jens, som har limt et lite speil på huset sitt.

Hiyab forteller at hun tegner mye fordi det er så gøy, og hun viser stolt fram huset hun har laget. Det vil hun gjerne ha med seg hjem.

– Vi er en flerkulturell barnehage, der mange ikke har norsk som morsmål. Derfor er det fint å kunne uttrykke seg gjennom estetiske fag, sier faglig veileder Ida Merete Østby i Epleskogen barnehage.

TEGNER INNE OG UTE

– Vi oppfordrer barna til å tegne, og personalet sitter sammen med dem, slik at det blir en samtale om og rundt aktiviteten, sier styrer Anna Steinheim.

– Hvis barna har noe de ønsker å formidle med tegningen, er det fint å ha

**«ET KREATIVT PRODUKT
SKAL VÆRE RESULTATET AV
EN PROSESS. DER LIGGER
NERVEN OG ENERGIEEN.»**

en voksen å snakke med der og da, sier styrelsen.

Barnehagelærer og pedagogisk leder Terese Marie Nygaard forteller at de ikke har en egen tegnekrok, men at barna tegner der de ønsker, inne eller ute.

Faglig veileder Ida sier at de ikke har

TEGNER PÅ GULVET: Jens Ekaas Arntzen (4), Rebecca Crilly Iddon (4) og Naemi Weldetnsae Habtom (5) koser seg med å tegne på store ark sammen med kunstner Mette Dybwad Torstensen.

regler om at barna skal tegne innenfor strekene. Barna får tegne akkurat slik de vil, alt er lov. Men hun legger til at skolestarterne er mer opptatt av at tegningen skal se fin ut, og ofte velger å tegne innenfor strekene.

ramesil@hotmail.com

Slik oppmuntrer du barna til kreativitet

- Sett frem materialrikdom: store ark, fargeark, kull og ulike tegneredskaper.
- Tegn med munnen, tærne, med bind for øynene eller tegn med keiva.
- La barna stå modell på en lav krakk i et minutt hver, og la de andre barna sitte rundt lange ark og tegne personen.
- Kjøp papirduker og rull ut, la barna gå sammen med tema som «i havet», «i byen» eller «rare mennesker».
- La barna ligge på ark, og tegn rundt.
- Lag kolasjer av tegningene med pasta eller fjær.
- Bland lim og sand, og legg dette utover i et tynt lag på tykk kartong ute. La barna finne pinner og lage mønstre i sanden.
- Spør alltid hva det er barna lager, ikke gi kun ros.

Kilde: Kunster og kunsthistoriker Mette D. Torstensen

GIR BARN FRIHET: I Epleskogen barnehage får barna tegne akkurat det de vil, og de kan tegne både inne og ute, forteller barnehagelærer og pedagogisk leder Terese Marie Nygaard (fv.), faglig veileder Ida Merete Østby og styrer Anna Steinheim.

Tema Kunst i barnehagen

NY FORSKNING: Under halvparten av barnehagene sier de jobber ganske mye med kunst, kultur og kreativitet i barnehagen, viser studie. Illustrasjonsfoto: Shutterstock

«DET ER TRIST AT DET SOM ER BARNEHAGENS FUNDAMENT, SOM MUSIKK OG ESTETISKE AKTIVITETER SOM KUNST, SKÅRER SÅ LAVT.»

Arbeidsinnsats på fagområder i rammeplanen

	2008	2012	2014	2018
Kommunikasjon, språk og tekst	67 %	79 %	79 %	81 %
Kropp, bevegelse og helse*	52 %	66 %	67 %	71 %
Natur, miljø og teknikk*	41 %	50 %	52 %	55 %
Nærmiljø og samfunn	33 %	41 %	57 %	51 %
Antall, rom og form	43 %	48 %	52 %	49 %
Kunst, kultur og kreativitet	33 %	40 %	42 %	46 %
Etikk, religion og filosofi	15 %	22 %	28 %	27 %

Kilde: TFOUrapport 2019:2. Tallene viser hva barnehagestyrer oppgir «å ha jobbet ganske mye med» på ulike fagområder i rammeplanen. Tall i prosent. * Henviser til de tidligere navnene på fagområdene.

Estetiske fag i barnehagen

Så mye jobber norske barnehager daglig eller mer enn en gang i uka med:

	Daglig	Ukentlig
Musikk	56 %	36 %
Dans	21 %	52 %
Bildekunst	13 %	72 %
Drama	10 %	44 %

Kilde: Tall i prosent. The importance of aesthetic activities in Norwegian kindergartens fra Blikk for barn (2016) av Leif Hernes og Tona Gulpinar.

Dette jobber barnehagene MEST MED

Barnehagene jobber mest med språk og fysisk aktivitet, viser forskning. **Kunst og kultur er et av fagområdene de jobber minst med.**

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK

MEST MED MUSIKK: Innenfor de estetiske fagene jobber barnehagene mest med musikk, deretter kunst, dans og drama, ifølge forskning. Illustrasjonsfoto: Shutterstock

Språk, kommunikasjon og tekst er fagområdet barnehagene sier de jobber mest med. Fire av ti barnehager jobber med dette fagområdet, mens sju av ti jobber med kropp, bevegelse og helse. Kunst, kultur og kreativitet er et av områdene de jobber minst med. Under halvparten av barnehagene sier de jobber med det. Bare tre av ti barnehager jobber med etikk, religion og filosofi. Det viser *TFoU-rapport 2019:2* fra Trøndelag Forskning og utvikling.

ØKT DE SISTE TI ÅRENE

Ifølge rapporten oppgir barnehagene at de øker arbeidsinnsatsen sin på alle fagområdene i løpet av de siste ti årene. Også på fagområdet kunst og kultur har de vært en jevn stigning fra 33 prosent i 2008 til 46 prosent i 2018.

Deler av *TFoU-rapporten* baserer seg på *NOVA Rapport 1/2013: Kvalitet i barnehagen*. Den viser at barnehagene jobbet 18

MINDRE VIKTIG: Forsker Erik Eliassen sier en forklaring på at barnehagene jobber mindre med kunst og kultur enn før kan være at sosial kompetanse og språk blir sett på som viktigere områder. Foto: Helga Norheim

prosent med estetiske fag, mens de jobbet 82 prosent med sosial kompetanse i 2012. På annenplass kommer språk. Andelen barnehager som jobbet systematisk med estetiske fag, sank fra 50 prosent i 2004 til 33 prosent i 2008. Andelen har økt etter dette, men har ennå ikke nådd 2004-nivået.

Seniorforsker Linn Renée Naper ved Trøndelag Forskning og Utvikling sier de ikke har undersøkt årsaken til nedgangen, og forteller at de årlige barnehageundersøkelsene brukes av Utdanningsdirektoratet både til å evaluere ulike satsinger og til å utforme gode verktøy og virkemidler i sektoren.

– En forklaring kan være at sosial kompetanse og språk blir sett på som viktigere områder, mens kulturfagene blir sett på som mindre viktige, sier Erik Eliassen, en av forskerne bak NOVA-rapporten.

– Det at barnehagene jobber mest med språk, kan ha sammenheng med at barnehagene er blitt en del av utdanningen, og at andelen barn med fremmedkulturell

«IKKE VÆR SÅ OPPTATT AV AT DU MÅ VITE SÅ MYE OM KUNSTEN FOR Å SNAKKE OM DEN. TREN DEG PÅ Å VÆRE USIKKER.»

bakgrunn har økt i perioden. Da har språk blitt en viktig del av integreringen, sier den andre NOVA-forskeren, Lars Gulbrandsen.

FÆRRE TIMER I UTDANNINGEN

Innenfor de estetiske fagene jobber barnehagene mest med musikk, deretter kunst, dans og drama. Det viser delstudien *The importance of aesthetic activities in Norwegian kindergarten* i barnehagestudien *Blikk for barn*. Ni av ti barnehager jobber med musikk daglig eller en gang i uka eller mer. Fire av ti jobber med kunst, sju av ti med dans og litt over halvparten med drama.

En av forklaringene på at barnehagene jobber mindre med estetiske fag enn andre fag, kan ifølge professor Leif Hernes ved Oslo Met være at antallet obligatoriske timer barnehagelærerstudentene har i estetiske fag, er redusert; fra rundt 30 til 10 prosent de siste fire tiårene, ifølge Kunnskapsdepartementet.

LITE INSTRUMENTER, MYE SANG

– Det er trist at det som er barnehagens fundament, som musikk og estetiske aktiviteter som kunst, skårer så lavt, sier førstelektor Ellen Os ved Institutt for barnehagelærerutdanning ved Oslo Met. Hun har forsket på barnehagens bruk av musikk i *Blikk for barn*. Barnehagene skårer under gjennomsnittet på bruk av musikk, mens bildekunst skårer 2,9 og drama 3,3, ifølge kvalitetsmålingen ITERS-R, der 7 er høyest. En forklaring er, ifølge Os, at musikkinstrumentene er gjemt bort i skap eller spesialrom. Andre årsaker er at de ansatte synes instrumentene skaper støy eller er redd de skal bli ødelagt. Likevel oppgir 98 prosent av de ansatte at de daglig jobber med musikk. Det tror Os skyldes at de synger.

KROPPSLIGE KUNSTMØTER

47 prosent av barnehagene går aldri eller bare en gang i året på museum, ifølge

SNAKK OM KUNST! – Ikke vær så opptatt av at du må vite så mye om kunsten for å snakke om den. Tren deg på å være usikker, sier kunstner og førsteamanuensis Jørgen Moe ved DMMH.
Foto: DMMH

KUNST BERIKER: – Barnehagene jobber mye med verbalspråk og matte, men det visuelle språket ligger til grunn for det andre, sier dosent Ann-Hege Waterhouse ved Oslo Met.

Blikk for barn. Dosent Ann-Hege Waterhouse ved Oslo Met sier kunst er viktig for barn fordi det er et viktig språk.

– Barnehagene jobber mye med verbalspråk og matte, men det visuelle språket ligger til grunn for det andre, sier Waterhouse. Hun tar doktorgrad på de yngste barnas eksperimentelle møter med materialer og er stipendiat ved Institutt for Estetiske fag ved USN.

– Kunst er viktig for å berike barns fantasi og gi dem opplevelser de kan samhandle rundt, snakke om og bli inspirert til egne uttrykk av. Kunst er også en korrigering til populærkulturen på nett og tv, sier Waterhouse. Hun mener det er viktig at barn får oppleve kunst på museer eller i offentlige rom. Waterhouse tror grunnen til at mange barnehager jobber lite med kunst, kan være at de har lite kunnskap om det. Det mener hun også er utdanningsansvar. Waterhouse påpeker at det er viktig at barnehagene lager nettverk med museer og gallerier, slik at de sammen kan bygge opp kompetanse. Mange museer har digitale barnehageopplegg, og det er mulig å søke om penger til kunstprosjekt.

KLATRE PÅ KUNSTVERK

Kunstner Jørgen Moe sier både rammeplanen, barnehageloven og FNs barnekonvensjon påpeker at barn skal møte kunst i barnehagen.

– Kunst gir barna en viktig kilde til kunnskap, erfaring, undring og sanseopplevelser, sier Moe. Han er førsteamanuensis i kunst- og håndverk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH). Han er opptatt av at kunst ikke primært skal handle om danning, der barna bare skal lære om kunst- og kulturhistorie ved å se på malerier av Tidemann og Gude.

– Kunsten skal være sansbar og innby til interaksjon, som å ta på eller klatre på en kunstinstallasjon. I bra kunstmøter skjer det en endring hos barna, sier Moe og fortsetter:

– Ikke vær så opptatt av at du må vite så mye om kunsten for å snakke om den. Tren deg på å være usikker. Barnehagelærerne bør tørre å tenke at et møte med kunst er like spennende som når barn møter maurtua første gang, sier Moe.

line@utdanningsnytt.no

NINA LÆRER BARN Å LAGE KUNST I NATUREN

Nina Thomassen er barnehagens egen naturkunstansvarlig. Hun lærer barna å **bruke rognebær, elgeskjelett og blomster** til å lage kunst i naturen.

TEKST: MERETE SILLESEN FOTO: MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

A photograph of two young children standing in a grassy field with tall grass and trees in the background. The child on the left is a girl with blonde hair in pigtails, wearing a black jacket with 'Patch' written on it. The child on the right is a girl with brown hair in pigtails, wearing a purple rain suit and pink boots. They are both looking at the camera. Between them is a large, woven basket filled with red huckleberries and some green leaves.

KUNSTMATERIALER I FLENG: Lykke Erika Greenwood (t.v.) og Anniken Aarskog Mortensen i Leke-slottet barnehage bærer kurven med alle rognebærene barna har plukket til naturkunsten de skal lage.

SKJELETT: De malte elgskjelettene er laget av barn i Lekeslottet barnehage i Risør. Nå har fargene regnet bort fra naturkunsten de laget.

ROGNEBÆR: Barna har laget en fin sirkel av rognebær, og naturkunstansvarlig Nina (t.v.) sier det er på tide at Teskjejerringa får se hva de har laget. Tallak (f.h.), Mikkell, Lykke, daglig leder Anette Heimstad Aasbø, Anniken og Herman følger spent med.

PYNT I GRYTA: Anniken Aarskog Mortensen (t.v.) og Mikkell Wang Dalen har plukket jordskokkblomster som de vil pynte jettegryta med, og viser dem til naturkunstansvarlig Nina Thomassen i barnehagen.

Lekeslottet barnehage ligger midt i skogen utenfor Risør, med nærhet til sjøen. De er opptatt av *landart*, eller naturkunst på norsk. Det betyr å skape noe med det som finnes i naturen.

– Naturkunst er forgjengelig, og barna får ikke fine produkter å ta med seg hjem. De lærer derimot om jord- og miljøkunst og om hvordan mennesker bør være i møte med naturen, forteller Nina Thomassen. Hun er spesialpedagog med videreutdanning i kunst og håndverk og ansatt som barnehagens naturkunstansvarlig.

FLERE KUNSTPROSJEKTER I ÅRET

For at foreldrene skal se hva de gjør, tar de bilder underveis.

– Gjennom bilder og annen dokumentasjon kan vi reflektere over det vi har laget, og det vi opplever. Og barna oppdager at kunsten bare varer en stund, før den går tilbake til opprinnelig form, sier Nina. Hun har ansvar for tre–fire naturkunstprosjekter i året, som hver går over to til seks uker.

– Barna skal være trygge på at det kommer med av tanker og observasjoner, fortelling og kreative uttrykk, blir tatt imot med nysgjerrighet og gode tilbakemeldinger. Trygge barn er nysgjerrige barn. Nys-

Lekeslottet barnehage

- startet i 1984
- privat barnehage eid av Anette Heimstad-Aasbø
- antall barn: 25
- antall avdelinger: 3
- antall ansatte: 7
- hovedsatsingsområder: relasjoner og natur, inkludert hage og egne kaniner

gjerrige barn lærer mer og har det veldig gøy mens de utforsker, sier Nina.

– Nina har en rolig og tydelige måte å jobbe med barna på. Hun er genuint nysgjerrig på barna og setter tonen og lager rammer på en måte som gir barna mulighet til å utforske, samarbeide og diskutere, sier daglig leder Anette Heimstad Aasbø.

LAGER SIRKEL AV ROGNEBÆR

Da Første Steg er på besøk, er Anniken Aarskog Mortensen (4), Lykke Erika Greenwood (3), Herman Kristian L. Aarnes (4), Tallak Fred Dørsdal (4) og Mikkell Wang Dalen (4) på full fart opp mot gapahuken sammen med Nina. Det ser ikke ut som de legger merke til at det regner. Nina har med seg en liten koffert med Teskjejerringa og Nøtteliten. Årets tema er dyr fra Prøysens verden. Barna må telle til tre i kor for å få kofferten til å åpne seg. Noen ganger teller de på andre språk enn norsk, som engelsk og spansk. Teskjejerringa sier at hun ønsker å pynte til høstfesten,

**«DET HANDLER OM Å SE, OM
ESTETISKE ERFARINGER OG OM Å TA I
BRUK MATERIALENE RUNDT OSS MED
NYSGJERRIGHET OG LEK.»**

men trenger hjelp. Dette fører flokken litt lenger opp i skogen, hvor de plukker rognebær og finner ut at de vil lage en fin sirkel av rognebær til Teskjekjerringa.

LAGER GELÉ

Ivrige barnehender plukker stilker med blader og bær. Her må de samarbeide for å få det til, og Nina forklarer hvorfor de ikke skal spise rognebærene. Men kanskje de kan lage gelé av dem?

– Hva er dette? spør Herman forundret da han plukker noe av et bær.

– Det er et insekt som kalles tege, forklarer Nina. Den blir også kalt bærfis, sier hun, og sammen studerer de insektet.

Alle barna får legge rognebær i sirkelen, som virkelig blir rund.

– Kan vi lage en annen form en annen dag? spør Mikkel.

Han synes former er spennende. Og det kan de, lover Nina. Men nå er det på tide at Teskjekjerringa får komme opp fra kofferten og se på den fine pynten barna har laget.

– Gubbendarius, den var nydelig, tusen takk, sier Teskjekjerringa.

Nå er det lunsjtid inne med grove pannekaker, så barna springer fornøyd ned til barnehagen.

BARE FANTASIEN BEGRENSER

I naturkunst bruker de ofte bare naturmaterialer fra stedet og forsterker former, farger og linjer. Andre ganger kombinerer de det de lager med andre materialer som ikke forurensar.

– Det kan få oss til å se ting på nye måter. Det verdifulle og vakre, og hva vi må ta vare på, påpeker naturkunstansvarlig Nina.

Hun forteller at de ferdes mye i nærmiljøet i variert natur. Barna får bruke alle sansene og hele kroppen. Ofte knytter de naturkunsten opp mot temaer de jobber med.

– Det handler om å se, om estetiske erfaringer og om å ta i bruk materialene rundt oss med nysgjerrighet og lek, forklarer Nina.

HVORDAN LUKTER MOSEN?

Eksempler på naturkunst er å få barna til å se hvordan de kan lage en stor sirkel med kongler, blomster og nyper som de finner i naturen. Hvor er det fint å lage sirkelen? Må de rydde bort noe først? Andre ting kan

JORDSKOKKBLOMSTER: I den naturlige jettegryta inne på barnehagens område har barna pyntet med jordskokkblomster.

NATURKUNST

- Kunstformen startet i USA rundt 60-tallet som en protest mot den kommersielle gallerikunsten og som en del av en gryende miljøbevegelse.
- Kalles også landart, miljøkunst, jordkunst og stedskunst.
- Kjente kunstnere er Richard Long, Andy Goldsworthy og norske Helge Røed.
- Naturkunst kan være alt fra store og i øyenfallende installasjoner til mindre uttrykk som går mer i ett med omgivelsene.
- Naturkunstnere bruker stedets materialer og forsterker og framhever former i naturen. Kunsten føres tilbake til naturen.
- Noen, som kunstneren Christo, lager store installasjoner, som å pakke inn en øy eller bygning i stoff. Andre tar naturmaterialene inn i galleriene og lager en installasjon der.
- Målet med kunsten er å gjøre oss bevisste på ulike estetiske elementer i naturen og å få oss til å se verdien av naturen.
- Dokumentasjon i form av bilder er viktig for å formidle kunsten i bøker og gallerier.
- Kunstformen har inspirert skoler og barnehager til å forme i og med naturen.

Kilde: Nina Thomassen, naturkunstansvarlig i Lekeslottet barnehage

TRENGER PYNTEHJELP: Anniken Aarskog Mortensen (4) (f.v.), Lykke Erika Greenwood (3), Herman Kristian L. Aarnes (4), Tallak Fred Dørsdal (4) og Mikkel Wang Dalen (4) følger spent med når naturkunstansvarlig Nina forteller om Teskjekjerringa som trenger hjelp til å pynte til høstfesten.

UTSTILLING: Ekornet er sentral i temaet «Dyr i Prøysens verden». Her er noe av naturkunsten barna har laget.

«NINA HAR EN ROLIG OG TYDELIGE MÅTE Å JOBBE MED BARN PÅ.»

være: Hvilken stein vil barna legge først i steintårnet for å få dem til å balansere? Hvordan lukter mosen? Hvilken form ser barna? Nina forteller at de kanskje forsterker moseformen med en blomsterkant. Kanskje fyller de en sprekk i fjellet med fine skjell, eller lager en lang linje med tang og andre skatter de finner på stranda. Eller de har med seg ull ut i skogen, og ser hvordan barna selv bruker dette materialet.

– Ofte vil det barna lager, også bli en del av leken som oppstår der og da. Kanskje noen lager et fint sted til Nøtteliten, når ekorn er tema, sier Nina.

ELGSKJELETT

– Som voksne er vi til stede og oppmerksomme på hva barna ser og oppdager. Vi utfordrer med spørsmål og oppmuntrer barna til samarbeid og diskusjon seg imellom, forteller Nina. Alle fagområder som matte, samspill, lek og motoriske utfordringer er integrert i arbeidet.

På vei ut av barnehagen blir vi oppmerksomme på en naturlig jettegryte og to stående elgskjeletter. Anette forteller at det er tidligere barn i barnehagen som malte dem. Fargen har for lengst regnet bort, men de bleke skjelettene er også naturkunst, som skal få stå inntil naturen vil ha dem igjen.

ramesil@hotmail.com

Koronatiden har ført til at vi ser de stille barna lettere enn før, de urolige barna finner lettere roen, og barna er mer kreative, skriver Merete Hoel.

Det har skjedd mye positivt i annerledestiden

Merete Hoel
styrer, Åsenhagen barnehage, Skedsmokorset
merete.hoel@lillestrom.kommune.no

“*Hadde vi fått til denne endringen i en normal barnehagehverdag? Jeg er ikke sikker.*”

I denne annerledestiden under koronatiden har jeg gjort meg noen tanker om barnehagehverdagen.

Selv om det har vært mange endringer å ta hensyn til med tanke på smitteveilederen og kohorter, har det skjedd mye positivt også.

MER TID MED BARN

Personalet har fått mer tid til å være sammen med få og faste barn over en lengre periode. De praktiske oppgavene har de gjort sammen med barna, eller det har vært en annen voksen som har gjort dem. Vi ser at flere av barna har blomstret i denne perioden. Vi har sett stille og rolige barn som har begynt å leke sammen med andre. Barn som har tatt hånda til de stille og beskjedne barna, og inviterte dem inn i leken. Det har vært færre konflikter mellom barna, og de urolige barna har funnet roen i leken. Vi har hatt voksne som har vært tett på barna, som har sett, støttet opp om og oppmuntret barna til gode og positive samspill med hverandre.

Hadde vi fått til denne endringen i en normal barnehagehverdag? Jeg er ikke sikker.

SER LETTERE DE STILLE BARN

I en vanlig barnehagehverdag er det mye som skjer: barn som leker, voksne som hjelper til med konfliktløsning og støtter barn i leken, møter og foreldrekontakt. Oppi alt dette kan det være vanskelig å se de stille og rolige barna, se muligheten for andre lekekamerater eller finne

roen i leken, fordi det er mye å følge med på. Nå når vi har vært få barn som er sammen på et avgrenset område med en voksen, har det vært lettere for andre barn å oppdage de stille barna. Dette ønsker jeg å ta med inn i en normal barnehagehverdag. Hvordan kan vi bli enda bedre på å legge til rette for både de stille og de urolige barna?

MER KREATIVE BARN

Det vi også har observert i denne annerledes-hverdagen, er at barna har blitt mer kreative i leken, og de holder på en lek over en lengre periode. Når barna har tilgang på færre leker, vil kreativiteten vokse frem, og barna bruker lekene de har tilgjengelig, på nye måter. Jeg har også blitt mer tilhenger av at barnehagen skal ha flere udefinerte leker tilgjengelig for barna, fordi jeg tror det vil styrke kreativiteten og samspille mellom barna. «Vi kan se på kreativitet som et relasjonelt begrep – det oppstår i møte mellom mennesker eller mellom mennesker og materiell og miljøer», skriver Margareta Øhman i boka *Vern om barnas lekestyrke*. Det vi tar med oss fra denne annerledestiden i vår barnehage, er at vi vil jobbe mer med små grupper med faste voksne og barn som er sammen i et lekemiljø, der kreativiteten får blomstre over en lengre periode.

I hvert nummer inviterer vi en barnehagestyrer til å skrive om et tema styreren brenner for.

KJENT KUNSTNER: Vebjørn Sand vokste opp i et hjem med et stort bibliotek med kunstbøker og malerverksted. – Det var en oppmuntrende, kreativ atmosfære, forteller han. Foto: Sandbox

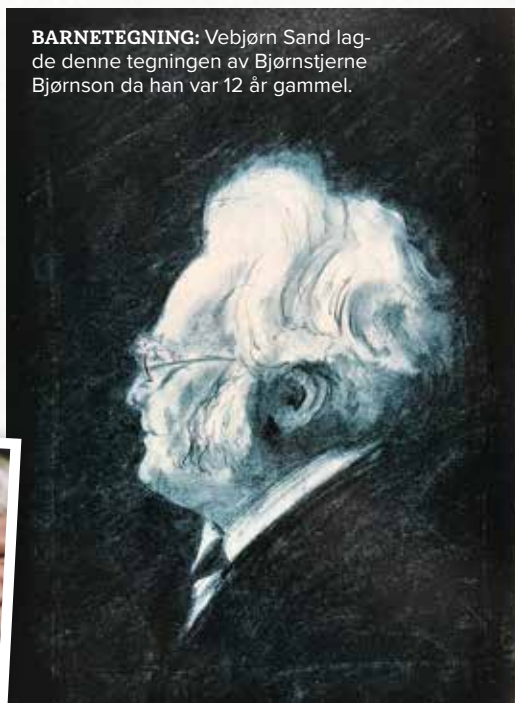
Vebjørn Sand (54) kunstmaler og norsk samtidskunstner

– Barndomshjemmet mitt bar preg av at vi jobbet med hendene. Min mor og min mormor drev alltid med håndarbeid og laget all maten fra bunnen. Mormor, som var fra Jæren, var tidligere gårdskone og bodde hos familien min deler av året. Min far malte bilder og laget geometriske figurer, og min farfar var dyktig med hendene og en usedvanlig god tegner. Jeg beundret ham. Det var det de oftest drev med; å jobbe kreativt. Deler av huset så ut som et male- og geometriverksted og preget stemningen i hjemmet. Det var en oppmuntrende, kreativ atmosfære, og vi hadde et enormt bibliotek. Tilgangen til kunstbøker fra alle perioder var også avgjørende for min utvikling. Jeg oppdaget tidlig verdenskunsten med bøker om de gamle mesterne. Vi hadde verken TV eller bil da jeg var liten. Da jeg begynte på Steinerskolen, fortsatte det kreative som noe naturlig. Som i renessansen har Steinerskolen idealer om å styrke det hele mennesket, det frie mennesket og det skapende mennesket.

KREATIVT HJEM: Både hjemme og på Steinerskolen fikk Vebjørn bruke sitt kreative talent i barndommen. Her er han sammen med storebror Håvard (t.v.).

BARNETEGNING: Vebjørn Sand lagde denne tegningen av Bjørnstjerne Bjørnson da han var 12 år gammel.

Hva har vært avgjørende i din barndom for at du kunne utfolde deg kunstnerisk?

Her er svaret fra fem kunstnere.

TEKST: **KJERSTI SALVESEN OG LINE FREDHEIM STORVIK**
ALLE FOTO: **PRIVAT OG A-MEDIA**

KJENT BILDEKUNSTNER: Unni Askeland sier hun tror at en barndom der både moren og mormoren leste mye for henne – og en farmor som lot henne tegne – har betydd mye for at hun i dag er en anerkjent bildekunstner. Foto: Amedia

Unni Askeland (57) billedkunstner

– Jeg var fri til å uttrykke meg, til å bruke fantasien i barndommen min. Det var mange som leste for meg, og aller mest mamma. Hun leste det ene eventyret etter det andre. Og morfar fant opp nye eventyr. Jeg minnes at jeg så Charlie Chaplin-filmene første gang som veldig liten. Jeg likte dem. Barne-TV i barndommen min var folkeeventyr, Pernille og Mr. Nelson og Pompel og Pilt. Jeg minnes at barndommen var full av fri utfoldelse og kreativitet. Somrene gikk med til å spille teater, og vi gjorde

så mye rart. Hos farmor fikk vi barnebarna boltre oss. Vi kledde oss ut i gamle klær. Det var så mye fantasi. Vi tegnet nesten alltid. Hjemme hos oldemor sto det et aktivitetsbord, der vi satt og laget mye fint. Vi lekte også at vi spilte i film. Jeg var full av følelser. Da vi var i kirken, satt jeg helt stille, og jeg gråt bestandig, både i bryllup og begravelser.

LESTE EVENTYR: To år gamle Unni i lang, hvit kjole sammen med moren sin, Eva Marie, som leste mye for henne og lillesøsteren Anne Kristine.

TEGNET ALLTID: Unni har tegnet dukkemann. Hun var 1,5 år gammel da hun tegnet dette.

KJENT ILLUSTRATØR: Svein Nyhus leste Donald og gikk aldri på kunsthøgskole eller kunsthøgskole i oppveksten, men hentet inspirasjon fra tvillingbroren Egil.

BARNETEGNING: Egil og Svein Nyhus inspirerte hverandre allerede som femåringer og var opptatt av cowboyer på den tiden.

Svein Nyhus (58) illustratør og barnebokforfatter

– Bortsett fra at jeg vokste opp i Norge på 1960-tallet med kreativ hjerne, tegnelyst og gripetak, betydde fargestifter i isboksen på stuebordet og tapetruller å tegne på, ganske mye. Jeg ble inspirert av svensk TV, Donald Duck & Co. og tvillingbroren min Egil. Vi vokste opp i en tidstypisk, ikke-akademisk arbeiderklassefamilie, der gutter fikk leke og drive på hele barndommen og ungdommen uten forpliktelser utenom skolearbeidet. Faren vår, en kreativ, men stille underdog, var sjøl glad i å tegne, og det gjorde nok at det føltes naturlig å holde på. Men vi gikk aldri på kunsthøgskoler eller så kunst i gallerier eller museer. Egil og jeg flytta tegnelidskapen fra stua til gutterommet vårt i ni-tiårsalderen. Vi fikk det vi trengte av tegneutstyr, men sammenligna med dagens overflod, var det veldig enkle forhold: Når den oransje fargestiften var brukt opp, den gikk ganske tidlig, og vi deretter skulle fargelegge huden på de komiske figurene våre, brukte vi bare lette strøk med brunt og gult. Ellers blei det mye kulepenn på hardt maskinpapir. Jeg savna ingenting, men de spartanske forholdene og manglende impulsene fra billedkunst utenfra kasta selvsagt en skygge over den potensielle blomstringa vår. Jeg tror likevel tvillingforholdet veide opp for disse manglene: Jeg hadde en ivrig, alltid nærværende og superkreativ støttespiller, som dessuten tenkte og følte omtrent akkurat som meg sjøl. Så blant det aller viktigste for min kunstneriske utvikling som barn er utvilsomt min kjære tvillingbror Egil.

FRI BARNEOPPDRAGELSE: Cowboyene Egil (f.v. i midten) og Svein Nyhus vokste opp i et enkelt arbeiderhjem uten kunstneriske ambisjoner. Her er de sammen med brødrene Einar (t.v.) og Morten (t.h.).

Lisa Aisato (39)

illustratør, forfatter og bildekunstner

– Jeg tror å bli lest for så mye som jeg ble, har vært veldig avgjørende for meg. Moren min jobbet i forlag og bokhandel mesteparten av min oppvekst, så bøker var en veldig viktig del av vår verden. Mens mamma leste, tegnet jeg. Hun kunne lese i timevis, så da tegnet jeg i timevis. Det gjorde både at min fantasi ble tirret og at jeg ble ganske flink til å tegne. I tillegg var mamma fan av lydbøker allerede på åttitallet. Og vi hadde hyllene fulle av kassetter med eventyr og klassikere. Alt fra Hemingway til Roald Dahl til Asbjørnsen og Moe. Jeg lyttet og lyttet, mens jeg tegnet og tegnet.

I tillegg var både mamma og pappa opptatt av at jeg skulle ha godt og riktig utstyr. Jeg fikk oljemaling mens jeg gikk i barnehagen, husker jeg. Men det viktigste var lyttingen alle timene jeg tegnet. Det er jo det jeg gjør hver dag nå. Lytter til lydbøker og podkaster og tegner hele dagen.

TEGNET MYE: Lisa Aisato fikk oljemaling allerede mens hun gikk i barnehagen.

KJENT KUNSTNER: Å bli lest for i barndommen har vært avgjørende for illustratør og bildekunstner Lisa Aisatos kreative utvikling.
Foto: Einar Børresen

Egil Nyhus (58)

avistegner og illustratør

– Når jeg ser tilbake på oppveksten, er det to åpenbare forutsetninger som skiller seg ut. Jeg hadde en like ivrig enegga tvillingbror, og jeg fikk lov! Lov til å leke og lov til å lage. Jeg vokste opp i et enkelt arbeiderhjem uten kunstneriske ambisjoner. Rett nok var Pappa glad i å male og tegne, men han malte hus. Utenpå og inni. Alt Mamma kunne, var å tegne fisk med to bua streker. Pluss en prikk som øye. På sekstitallet var hun nok preget av tidens melodi: «fri barneoppdragelse». Hun var sjefen i hjemmet, men stilte ingen krav, annet enn å være hensynsfull – og si takk. Dermed leste vi tegneserier og så TV uten intellektuell, høykulturell innpakning. Frihet. Lek. Ingen forpliktelser. Verken til skole eller husarbeid. Det passet perfekt for en energisk og ekstrovert gutt. Vi var i himmelen da Pappa kom hjem med avlagte tapetruller som vi snudde og fylte med Donald, cowboyer og tøffe soldater. Jeg husker bare én gang Pappa kom med en forsiktig kommentar der vi stolt sto foran speilet i gangen i full naziuniform med alle detaljer: «Kanskje dere heller kunne lage en engelsk uniform?» Talentet for å tegne var medfødt, og med tvilling Svein på laget var inspirasjonen og oppbackingen fullkommen. Femtiåtte år seinere henger jeg fremdeles fast i den ujålete, populærkulturelle tradisjonen. Og jeg ble både militærneker og opptatt av husarbeid.

KJENT AVISTEGNER: Egil Nyhus sier tvillingbroren Svein og at han fikk lov å tegne, lese tegneserier og se tv uten høykulturell innpakning er det som har bidratt til at han i dag er en kjent illustratør og pennen bak blant annet Kaptein Sabeltann.

**NÅ UT TIL
69.000
LESERE**

Annonserer du i Første steg når du styrere,
barnehagelærere, studenter, universitets- og
høgskoleansatte og andre barnehagefolk.

Ta kontakt med Mona Jørgensrud mj@hsmedia.no
Telefon 62941032 / 91173473

**FØRSTE
STEG**
Les mer: utdanningsnytt.no/forste-steg

Neste utgave
kommer 11.12.
Annonsefrist er
11.11.

**Over 7.800 følger
Første steg på Facebook**

**FØRSTE
STEG**
[@facebook.com/forstesteg](https://www.facebook.com/forstesteg)

Nye regler for å sikre barn et godt barnehagemiljø

Nye endringer i barnehageloven skal bidra til å sikre at barn har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Reglene gjelder fra januar.

Stortinget vedtok de nye endringene i juni, men de gjelder fra januar neste år.

Forskning indikerer at mellom åtte og tolv prosent av barnehagebarna i Norge opplever å bli mobbet i form av plaging, erting eller gjentatt utestenging fra lek. Enkelte barn opplever også at de blir mobbet av personalet i barnehagen. Dette er noe av bakgrunnen for endringene i barnehageloven.

KRAV TIL NULLTOLERANSE

Det lovfestes at barnehagen ikke skal godta krenkelser som utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.

Det lovfestes at barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivsel, leken og læringen til barna.

AKTIVITETSPLIKT

Det lovfestes en aktivitetsplikt som skal bidra til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Aktivitetsplikten minner om den som allerede er regulert i opplæringsloven, og som gjelder for alle som jobber i skolen i dag.

Plikt til å følge med: Alle som jobber i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

Plikt til å melde fra: Ifølge loven skal

alle som arbeider i barnehagen, melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styrer skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

Plikt til å undersøke: Barnehagen skal snarest undersøke saken ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når et barn eller foreldre sier ifra om at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Plikt til å sette inn tiltak: Når et barn eller foreldrene sier ifra om at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet kan ha et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når barnehagens undersøkelser viser at barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering. Det skal lages en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak.

SKJERPET AKTIVITETSPLIKT

Det lovfestes en skjerpet aktivitetsplikt ved mistanke om, eller kjennskap til, at en som arbeider i barnehagen, krenker et barn. Bestemmelsen regulerer hvem den ansatte skal melde fra til, og hvor raskt det skal varsles. Bestemmelsen regulerer også at slike saker skal undersøkes, og det blir regulert i hvilke tilfeller det skal settes inn tiltak.

Hanna-Cecilie Gram Jemtegaard

advokatfullmektig i Utdanningsforbundet
hanna-ceciliegram.jemtegaard@utdanningsforbundet.no

UNDRENDE VÆREMÅTE: Barne- og ungdomsarbeider Lindita Osmani lytter tålmodig og er med i undringen som Rediet og de andre barna har når de velger hudfarge på tegningen sin.

Et barn som sitter og tegner, spør: «Kan du gi meg hudfargen?» **Hva du velger å svare eller gjøre, kan ha stor betydning.**

TEKST OG FOTO: **GOLSTAN KAREEMI**

– KAN DU GI MEG HUDFARGEN?

Rammeplanen om hudfarge

- Personalet skal gi barna like muligheter, fremme likestilling og motvirke diskriminering, stereotypier og rasisme.
- Personalet skal bidra til å utvikle barnas toleranse, interesse og respekt for hverandre og for mennesker med ulik kulturell, religiøs og livssynsmessig tilhørighet.

Kilde: Rammeplanen for barnehager (2017).

Barne- og ungdomsarbeider Lindita Osmani (35) hører barna prate om hudfarge så snart de begynner å tegne mennesker. For mange av barna fremstår den lyse hudfargen som normalen.

– Vi har et barn som tar frem én bestemt farge hver gang, og kaller det hudfargen. Vi kan fortelle henne at det er én hudfarge, men at det fins mange forskjellige hudfarger, sier Osmani.

GIR IKKE BARN FARGER

Lindita Osmani jobber som pedagogisk leder på dispensasjon og har jobbet i Grasbakken barnehage i Oslo i 11 år. Hun sier de ansatte i barnehagen er opptatt av at barna lærer at alle er like verdifulle,

EGET INITIATIV: Sonja og Simin legger på eget initiativ hendene ved siden av hverandre for å sammenligne hudfarge.

SJEKKER ØYEFARGE: Når Sonja (t.h.) og Simin tegner portrettet av seg selv, ønsker de å sjekke ut hvilken farge de har på øynene.

UNIVERSITETSLEKTOR: – Barnehageansatte har få verktøy for å snakke om «rase» som del av pedagogiske praksiser, sier Camilla Eline Andersen ved Barn- og ungdomsvetenskapliga institutionen ved Stockholms Universitet. Foto: Privat

RELIGIONSVITER: – Vi lever i et samfunn der hudfarge er tabu, hvor mange voksne synes at det er veldig ubehagelig å snakke om, sier Ragnhild Laird Iversen ved barnehagelærerutdanningen ved Universitetet i Sørøst-Norge. Foto: Privat

uansett kulturell bakgrunn, etnisitet, rase eller nettopp hudfarge. Barna i denne barnehagen bruker mye oransje-fargen som den lyse hudfargen.

– Vi serverer ikke fargene, når de spør om de kan få hudfargen. De velger automatisk den lyse fargen, og merkelig nok er den oransje. Så farger de hardt på tegningen sin når det er mørk hudfarge, og bare så vidt når det er lys hudfarge. Når de spør om hudfarge, prøver vi å være bevisst på å spørre om hvilken hudfarge de mener, forklarer Osmani.

TRENGER MER KUNNSKAP

Religionsviter Ragnhild Laird Iversen opplever at mange barnehagelærerstudenter har lite kunnskap om mangfold og er lite bevisst fordommene sine.

– Mange av studentene har gode holdninger, men trenger mer kunnskap. Flere bidrar med å forskjellsbehandle uten å være bevisst det, sier Iversen. Hun jobber i barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Sørøst-Norge, campus Drammen og har workshop med tema hudfarge for studentene.

HUDFARGE ER TABU

– Det har vært lite offentlig debatt rundt hudfarge. Vi lever i et samfunn der hudfarge er tabu, hvor mange voksne synes at det er veldig ubehagelig å snakke om, mener

Iversen. Når de har snakket om temaet i utdanningen, er stemningen litt taus.

– Særlig lyse studenter kan synes det er ubehagelig å prate om temaet. De vet ikke helt hvilke ord de skal bruke. Det er et ømtålig tema, sier hun.

Religionsviteren forteller at det er viktig å ha lekematerialer, bøker og bilder som speiler mangfold. Det er også viktig å ta det opp på personalmøter.

– Ofte kan lys hudfarge ureflektert fremstå som normalen, uavhengig av egen hudfarge, forteller religionsviteren. Hun sier det er en myte at barn er såkalt far-geblinde. Tidligere amerikansk forskning fra Cambridge University viser hvordan barn allerede fra spebarnsalder legger merke til utseendemessige forskjeller som hudfarge.

–Det er ingen ting galt i å registrere at vi ser ulike ut. Problemene kommer om vi bevisst eller ubevisst knytter utseende til personlige egenskaper, sier Iversen.

SPØR BARN HVILKEN FARGE DE VIL HA

Universitetslektor Camilla Eline Andersen ved Barn- og ungdomsvetenskapliga institutionen ved Stockholms Universitet mener også det er viktig å spørre barna hvilken hudfarge de vil ha, når de ber om å få hudfargen. Ellers kan de i verste fall opprettholde diskriminerende praksiser.

– Ikke ta det for gitt hvilken farge bar-

SELVPORTRETT: Tre fornøyde jenter med portretter av seg selv. De snakket om hvem som var lysest, mørkest og midt imellom. Her er Sonia (tv.), Simin og Rediet.

net ønsker. Å gi en spesifikk farge uten å være bevisst, kan skape utenforskap, sier Andersen. Hun har skrevet doktorgrad om profesjonalitet og «rase» i tidlig barn-dom. Andersen har jobbet på Høgskolen i Innlandet.

– Konsekvensen av å gi en bevisst farge kan bidra til å opprettholde at lys hudfarge er normen, noe som vil kunne utfordre verdier som likeverd og demokrati, sier Andersen.

ANSATTE HAR FÅ VERKTØY

Andersen sier det er taust om rase i norske styringsdokumenter og fagtekster om barnehagelærerens profesjonsutøvelse. Det gjør at barnehageansatte har få verktøy i arbeidet med rasialiserende prosesser i barnehagen, sier Andersen.

– Rasialisering som perspektiv kan hjelpe oss å få øye på hvordan «rase» er innbakt i praksiser der mennesker, steder eller aktiviteter kategoriseres verdimes-sig, sier Andersen.

– Å snakke om hudfarge kan i verste fall opprettholde problematiske diskriminerende praksiser, men ikke å snakke om hudfarge kan gjøre det samme. Hudfarge i seg selv er ikke farlig, men snarere hva det sammenveves med. Som at lys hudfarge i noen sammenhenger trer fram som det normale, påpeker Andersen.

golstankareemi@hotmail.no

Å snakke om hudfarge

- Lys hudfarge fremstår ofte ureflektert som normalen, uavhengig av egen hudfarge.
- Den ene gangen du gir én bestemt farge når et barn spør om hudfargen, er ikke kritisk, men summen av mange små hendelser kan bidra til utenforskap.
- Still spørsmålet «Hvilken da?» når barn spør om de kan få hudfargen når de tegner.
- Besvar barnas spørsmål, snakk om forskjellige hudfarger og vis at hudfarge ikke er styrende for andre egenskaper.

Kilde: Religionsviter Ragnhild Laird Iversen ved Universitetet i Sørøst-Norge

HUDTONER: En enkel måte å naturliggjøre et mangfold av utseender på er disse fargeblyantene fra Top Model.

BOK OM HUDFARGER: Lindita Osmani leser ofte denne boka, som viser forskjellige kvinner og menn med ulik hudfarge, til barna.

Kurs og etterutdanning for ansatte i barnehage

barnehage • grunnskole • videregående skole • voksenopplæring

www.bro.aof.no
bro@aof.no

BRO
AOF

Mitt barnehageminne

SANG VED PIANOET: Som liten sang artisten Espen Grjøtheim både i barnehagen og sammen med dagmammaen, men det er hans musikinteresserte foreldre som inspirerte til artistkarrieren. Foto: Privat

MUSIKALARTIST: Espen Grjøtheim elsker å kle seg ut og leke på puterommet i barnehagen. Nå kler han seg om til Freddie i musikalen Chess i Oslo.

Espen Grjøtheim (43)

Artist

FRA: Født i Bodø, oppvokst i Grimstad.

BOR I: Oslo.

FAMILIE: Gift med Julie og pappa til Frida, Hedda, Maria og Sunniva.

AKTUELL SOM: Freddie i musikalen Chess på Folketeateret i Oslo.

– Barnehagen var EN KUL KLUBB

Espen Grjotheim minnes barnehagen som **en kul klubb og et magisk** univers der han møtte kompisar.

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: KHOA ĐĂNG ĐỒ

Sanger og skuespiller Espen Grjotheim tok med seg barna til sin egen barndoms barnehage i Grimstad for noen år siden.

– Det dukket opp mange halvkonkrete minner og nostalgiske følelser. Minnene er utelukkende gode, og det var en underlig følelse at alt i barnehagen fortsatt var så likt som for snart 40 år siden. Utearealet så nærmest uforandret ut, og bygget var det samme, bortsett fra at det var malt i en ny farge. Jeg pekte inn i garderoben der jeg hadde knaggen min. I en tid der så mye er i forandring, synes jeg nesten det var litt rart, men også veldig fint at alt så nesten likt ut, sier Espen.

Han var fem år da han begynte i Grimstad barnehage. Foreldrene var opptatt av at han ikke skulle gå så mange år i barnehage, samt ha rolige dagar de første årene i livet.

SANG MED DAGMAMMAEN

Espen og familien flyttet fra Bodø til Grimstad da han var tre år, og han hadde dagmamma et par år før han begynte i barnehage.

– Foreldrene mine var lærere og dro tidlig, mens jeg kunne sove til jeg våknet av meg selv, og da var dagmammaen der, forteller Espen.

Han har vage, men gode minner fra tiden med en snill og musikalsk dagmamma.

– Vi sang mye, og det likte jeg. Hun var ganske religiøs og lærte meg søndagsskolesanger, som *Min båt er så liten*, forteller Espen.

KUL KLUBB

– Siden jeg var så stor da jeg startet, har jeg ingen traumer om at mamma og pappa dro fra meg i barnehagen. Det var en kul klubb å dra til, der jeg møtte kompisar, sier han.

Foreldrene hentet ham når de var ferdige på skolen, så Espen hadde ikke så altfor lange dagar i barnehagen.

– Var det mye musikk i barnehagen?

– De hadde en musikkordning. Det kom ei dame, som

ikke var i barnehagen til vanlig. Jeg minnes at vi satt med erteposer på hodet og sang. Det var hyggelige musikkstunder, men det er nok å trekke det litt langt å si at musikkarien startet med de erteposene, sier Espen og smiler.

Musikken fikk han hjemmefra. Begge foreldrene hans er veldig musikk- og teaterinteresserte.

– Mamma og pappa er nok hovedgrunnen til at jeg havnet på den hyllen, sier han.

MAGISK UNIVERS

Espen husker rommet mellom avdelingene i barnehagen.

– Det var et felles lekerom med store puter, der vi lagde hytter og slott. Å leke der var det gøyeste jeg visste. Det var et magisk univers, forteller Espen.

Han minnes også at han likte karneval. Espen elsket å kle seg ut, noe hans egne barn har arvet.

– Da datteren min Sunniva hadde karneval i barnehagen sist, ville hun være «prinsesse Sabeltann». Vi laget en kombinasjon av en prinsesse og Kaptein Sabeltann med bart – og Sunniva var storforneymd.

ROLIG START FOR BARN

Espen har latt sine egne barn få den samme rolige starten på barnehagetilværelsen.

– Mens kona mi, som er jordmor, ofte må tidlig av gårde, har jeg hatt mulighet til å la barna sove litt lengre. De har sluppet stressende morgener, og jeg har levert dem sent i barnehagen.

Eldstejenta Frida begynte ikke i barnehagen før hun var to år, mens de to neste, Hedda og Maria, var 16 måneder.

Han forteller at Frida, som nå er 17, savner de rolige årene.

– Hun elsker søstrene sine, men ser med lengsel tilbake på de årene det bare var henne, sier Espen med et smil.

godkommunikasjon@gmail.com

«Jeg minnes at vi
satt med erteposer på
hodet og sang.»

Vis lekene på en ny måte

Sett sammen lekemateriell på en ny måte. Det kan vekke tanker, følelser og ideer hos barna og invitere til ny og spennende lek.

Et tablå er et dramafaglig uttrykk som betyr at man setter sammen et stillbilde av ting på en slik måte at de formidler et budskap. Et utvalg av lekemateriell kan settes sammen i tablå på samme måten og vekke tanker, følelser og ideer hos barna. Det fungerer derfor utmerket som et virkemiddel for å invitere barna til lek. Barna kan se materialet med nye øyne og oppdage andre muligheter ved det. For å lage et leketablå samler du først et utvalg av materiell som for eksempel kan være basert på form, farge, egenskap eller tema. Deretter plasserer du det sammen på en iøynefallende måte. En enkel idé er å finne materiell som har samme farge, og legge det i en haug på et teppe midt i rommet. Fargeinvitasjonen er i seg selv en estetisk opplevelse, men måten materialet tas ut av sin vante kontekst og settes sammen på, åpner også for improvisasjon. Etter hvert som barna oppdager magien i et godt leketablå, kan de komme med ideer til slike selv, sette dem sammen og vente spent på de andre barnas reaksjon.

Trude Anette Brendeland

trubrende@hotmail.com

Barnehagelærer, forfatter og foredragsholder som står bak fantasifantasten.no. Jobber i Eventyrhuset lekeverksted i samarbeid med Fantoft gård studentbarnehage, Bergen.

Byggemateriell kan med fordel presenteres som spennende leketablå. En idé er å finne fram dyrene og plassere dem sammen med alle de grønne og trehvite klossene du har. For å gi tablået en ekstra estetisk dimensjon kan du sette opp projektor med stillbilde eller film for å lage bakgrunnskulisse, som en meditasjonsfilm fra YouTube. Da blir byggingen med klosser samtidig en lek med lys og skygge. Lyden av kvitrende fugler og rennende vann kan skape ytterligere atmosfære.

Bordene i barnehagen passer ypperlig til å sette opp inviterende tablå. Et eksempel er å sette fram en kombinasjon av lekedeig, klosser og figurer som barna fritt kan kombinere. Et annet eksempel er en rad av biler, pappemballasje og fettfarger på et papirkledt bord. Ved å sette fram ulike typer materiell i samme tablå oppdager barna nye egenskaper ved det.

Tenk å komme til barnehagen og oppdage dyrene i lang, lang rekke på vei til et sted. Hvor er de på vei - til tegnebordet for å stå modell, eller til jungelmiljøet som er laget under bordet? Annet type lekemateriell kan også presenteres i lang, lang rekke som pussige karavaner. Det kan for eksempel være en rad av sko på vei inn i en kjempestor pappeske på småbarnsavdelingen, klosser som peker i retning nye prosjekter, eller fruktkasser i rekke som togvogner fra kjøkkenet til avdelingen.

Ekstratipset!

Dinobøllene

Undring og humor kan være den beste motivasjon til å skape et tablå å overraske med. Mange barn kjenner rampenissen som dukker opp i ulike settinger rundt juletider. Dinobøllene kan overraske resten av året. Sett dem opp i ulike posisjoner der de har satt i stand trøbbel - på tegnebordet med knekte blyanter i munnen, ved ruinene av et legobygg eller med avslørende knekkebrødsmuler på kjøkkenbenken.

Foreldre uenige om barns læring i barnehagen

Kjærlig omsorg i barnehagen er viktig for alle foreldre. Foreldre med kort utdanning legger også vekt på at barna skal lære tall og bokstaver.

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: LINE FREDHEIM STORVIK

Hvilke oppfatninger foreldre har av læring, kan virke inn på deres forventninger til barnehagen og påvirke samarbeidet med personalet, sier Kristin Danielsen Wolf, visedekan for barnehagelærerutdanningen ved Universitetet i Sør-Norge (USN).

VIL AT BARN SKAL LÆRE BOKSTAVER

De fleste foreldre sier at barnesenterte og demokratiske verdier er det viktigste barna lærer i barnehagen, viser forskningen til Wolf. Foreldre med kortere utdanning legger mer vekt på at barna skal lære tall og bokstaver, enn foreldre med lengre utdanning.

– Foreldres oppfatning av læring varierer på tvers av sosial og kulturell bakgrunn – og deres ulike erfaringer med barnehagen, sier Wolf.

SYNLIG OG USYNLIG PEDAGOGIKK

Forskeren erfarer at mange foreldre beskriver læring som en individuell tilegnelse av et konkret synlig innhold eller resultat. Noen foreldre knytter også barns læring til samspill.

– Foreldre vektlegger på den ene siden individuell læring og resultater, som kan relateres til en synlig pedagogikk, og på den andre siden barnesenterte verdier og personalets kjærlige omsorg, som kan relateres til en usynlig pedagogikk, sier Wolf.

Det som overrasket forskeren mest, var at foreldre

opplever de daglige møtene og samarbeid med personalet ulikt.

– Foreldre som har annen sosial og kulturell kapital enn personalet, opplever at de ikke blir sett og anerkjent. De føler seg ikke som betydningsfulle samarbeidspartnere i barnehagen, sier hun.

KRISTIN DANIELSEN WOLF (51)

Fra: Visedekan for barnehagelærerutdanningen ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN). Tar doktorgrad ved OsloMet innen Utdanningsvitenskap for lærerutdanning.

Disputerer: 23. oktober 2020.

Doktorgrad: *Alle foreldre med? Syn på kvalitet og samarbeid i barnehagen.* Handler om foreldres samarbeid med barnehagen – og deres syn på kvalitet i barnehagen. Kvalitet i barnehagen er en politisk satsing, og ett av hovedmålene til kunnskapsdepartementet er å styrke barnehagen som læringsarena. Da er det viktig å høre hva foreldrene mener er god kvalitet i barnehagen.

Mål med forskningen: Å utforske hvilke oppfatninger foreldre har av kvalitet i barnehagen, samt hvordan foreldrene opplever samarbeidet med barnehagen.

FØLER SEG IKKE SETT

– Hva er det viktigste vi kan lære av forskningen din?

– At ikke alle foreldre opplever å være en del av det lovpålagte samarbeidet mellom hjem og barnehage. Foreldrene i studien er opptatt av at barnehagepersonalet viser kjærlig omsorg og knytter gode relasjoner til barna. Wolf er opptatt av at personalet har ansvar for å legge til rette for et likeverdig samarbeid med foreldrene, hvor alle, uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn, opplever å være med.

– Kristins viktigste funn om læring i barnehagen er at barnehagelærere og foreldre med høy utdanning er enig om hvordan læring best foregår, mens barnehagelærere og foreldre med lav utdanning

er uenig om dette. Denne forskjellen kan ha betydning for hvilket utbytte barn med ulik sosial bakgrunn har av barnehagen, sier forsker Lars Gulbrandsen ved NOVA OsloMet.

godkommunikasjon@gmail.com

Når et barn tømmer en kasse med leker utover gulvet, bør vi ikke være så raske med å be barnet rydde, **skriver Nina Mellem Wiig.**

Rot er ikke alltid rot, det kan være et romskip på vei til månen

Nina Mellem Wiig,
studerer 3. året master i
barnehagekunnskap, deltid,
med fordypning i barnehage-
pedagogikk ved OsloMet
nina_mellem@hotmail.com

”
Vi må undre oss og være nysgjerrig på hva barnet skal med lekekassen. Først da kan vi oppdage nye ting sammen og få øye på barnets kreativitet.

Tenk så spennende å heller få bli med inn i lekens verden sammen med barnet. Barnet hadde nemlig tenkt å lage et romskip av den kassen, og dra helt til månen. Barna forsøker å skape mening i sin hverdag, og handlinger som vi voksne kanskje ikke forstår ved første øyekast, kan ha stor betydning for barnet. For å være anerkjennende i møte med barna må vi ha et genuint ønske om å forstå. Det betyr at vi må lytte, møte barnet med åpenhet og gi avkall på kontroll.

ANERKJENNELSE

Anerkjennelse er et begrep som har stor plass i pedagogikken. Jeg forbinder anerkjennelsesbegrepet med forskningen til Berit Bae (1996). Hennes forskning har hatt stor betydning for hvordan vi arbeider med relasjoner i barnehagen. Anerkjennelse er en måte vi er på. Det er en holdning som er preget av at vi er nysgjerrige og oppmerksomme på barnet, lytter, bekrefter og er ydmyke for barnets eget uttrykk. Denne holdningen må være genuin, og den må bo i vårt grunnsyn. Det handler om å møte barnets opplevelse med et ønske om å forstå, både gjennom barnets nonverbale og verbale språk. Schibbye (2013) skriver at både omsorg og kjærlighet inngår i anerkjennelsesbegrepet. Hun støtter seg blant annet på den tyske filosofen Hegel, som sier at vi kan skape en slags «kjærlighetens bevegelse» i relasjoner når vi viser gjensidig anerkjennelse. Gjensidig anerkjennelse er noe vi skal strebe etter i alle relasjoner i barnehagen, og relasjonen er alltid den voksne sitt ansvar.

BEVISST VÅR DEFINISJONSMAKT

Vi må være bevisst vår definisjonsmakt, makten

til å definere barnets opplevelse av seg selv, og bruke den på en klok måte. Ved å møte barnet med anerkjennelse kan vi bidra til å fremme barnets selvstendighet, tro på seg selv og respekt for seg selv og andre. Men definisjonsmakten kan også brukes til å hemme barnets selvrespekt og selvstendighet. Barn i barnehagen er prissatt de omsorgspersonene som jobber der. Derfor er det spesielt viktig at vi er oppmerksomme og reflekterer over denne makten når vi jobber i barnehage. For at kulturen i barnehagen skal preges av anerkjennende relasjoner må vi hele tiden reflektere over våre holdninger og væremåte i møte med barna. Vi må undre oss og være nysgjerrig på hva barnet skal med lekekassen. Først da kan vi oppdage nye ting sammen, få øye på barnets kreativitet og fremme barnets tro på seg selv.

«Hva skal du?» spurte jeg barnet med nysgjerrighet i stemmen. «Jeg skal helt til månen! Vil du bli med?» svarte barnet med stor begeistring. Og sammen dro vi opp til månen i lekens magiske verden.

Litteratur

BAE, B. (1996): «Det interessante i det alminnelige». Oslo: Pedagogisk forum
SCHIBBYE A-L.: «Betydningen av indre anerkjennelse i relasjoner» i Greve, Mørreaunet, Winger (2013): «Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen». Bergen: Fagbokforlaget

I hvert nummer inviterer vi en student til å skrive om et tema han eller hun brenner for.

Dubai Luksusbarnehage

Her er Dubais **SJUSTJERNERS** barnehage

HIMMELSENG: I en av Dubais mest luksuriøse barnehager, Asya's Nursery, har hvert soverom en egen sovevakt som passer på barna, trøster og sørger for at de sover godt.

I Dubais mest eksklusive barnehage spiller barna golf, danser ballett og hviler i himmelsenger. **Foreldrene betaler 360 000 kroner året for en plass.**

TEKST OG FOTO: MIRIAM LYKKE SCHULTZ

Eksklusiv tapet fra Portugal, utsøkte tepper fra USA og spesialmøbler fra Poettery Barn. Bli med Første steg til en av verdens dyreste barnehager, der kun det beste er godt nok for barna. Bak en hvit disk i Asya's Nursery barnehage i Dubai i De forente arabiske emirater sitter to smilende resepsjonister. Jeg blir ført gjennom en kjempestor magisk rød fluesopp til en stor, innendørs lekeplass med all verdens leketøy.

– Målet er å gi barn og foreldre velkjente rammer og gjøre atmosfæren i barnehagen så hjemmekoselig som mulig, sier leder Miss Zené, som ønsker velkommen. Hun er både psykolog og pedagog. Barnehagen har, som barna og foreldrene, adresse på ikoniske Palm Jumeirah, som er kjent for å være en av Dubais mest luksuriøse områder. Det er en kunstig øy som

DYRE MØBLER: Mange av lekene er importert fra det eksklusive amerikanske møbelfirmaet Pottery Barn, som selger lekekjøkken til 6 000 kroner.

er formet som en palme, og som Sheikhen i Dubai har utropt til verdens åttende underverk.

ISBOD OG STRANDUTSIKT

Å komme inn i barnehagen er som å ta et skritt inn i en eventyrverden. Det første som møter meg, er en blomsterduft som et øyeblikk tar meg tilbake til flyplassens parfymeri. I skyggen av et tre, ved siden av en pastellfarget isbod, sitter pedagog Miss Chelsey med en gigantisk bok og leser høyt for en gruppe barn. Gulvene er barnevennlige og importert fra Tyskland. Det blåmønstrede tapetet med dyr på er fra Portugal, mens møblene er spesialbestilt fra det eksklusive, amerikanske møbelfirmaet Pottery Barn, der et lekekjøkken koster

GODT UTDANNET: Alle de ansatte har solid utdanning, ofte flere. Barnehagens leder Miss Zené (t.v.) er både pedagog og psykolog, mens Miss Chelsey er pedagog.

6 000 kroner og en bokhylle 22 000 kroner. Som prikken over i-en har dette magiske eventyrlandet strandutsikt fra alle rom.

SPILLER GOLF OG DANSER BALLET

Barnehagens eksklusive beliggenhet, de spesialbestilte møblene og lekke strandfasilitetene er med på å gjøre barnehagen til den dyreste i Dubai. For en heldagsplass koster det foreldrene rundt 30 000 norske kroner måneden. Barnehagen tilbyr dropoff- og pickup-service, der de ansatte hver morgen og ettermiddag henter og leverer barna til og fra foreldrenes biler. Barnehagen har også et eget legesenter, der barna kan få legesjekk og medisiner om de trenger det. Personalt lager også bursdagsfester med ulike tema for barna. I tillegg til barnehagens luksus er personalet høyt utdannet, gjerne med flere utdannelser. Maten kommer fra et av byens populære cateringfirma og er godkjent av profilerte kostholdseksperter. Både leseplaner og fritidsaktiviteter er nøye planlagt gjennom året. Barna har egne vann- og sandleke-

«Kvinnene i Dubai har bare 45 dagers foreldrepermisjon, så babyer på en og en halv måned er et vanlig syn i barnehagene.»

tider på stranden. De kan danse ballett, turne, spille fotball eller golf eller delta i språkklasser som fransk og arabisk.

– Vi skiller oss fra andre barnehager ved at vi har høy voksentetthet, som sikrer barna en-til-en-kontakt med de voksne. De fleste ansatte har vært her i mange år, så arbeidsmiljøet er fantastisk. Det samme er samarbeidet med barna og foreldrene. Vi er som en utvidet familie, forteller Zené.

– Kvinnene i Dubai har bare 45 dagers foreldrepermisjon, så babyer på en og en halv måned er et vanlig syn i barnehagen, forteller Zené. Avdelingen for de minste barna har to barn per voksen og er avdelingen med høyest bemanning. To babyer krabber rundt på gulvet, mens en tredje sitter i en barnestol og leker med en ball.

– Det er stor forskjell på hvor raskt tilvenningen går for barna. Noen tilpasser seg med det samme, mens andre bruker lengre tid, forteller Zené. Pedagog Miss Chelsey sier det ofte er mødrene som synes adskillelsen er verst.

– Vi har ofte gråtende mødre, som tren-

SPESIALBESTILT: Den eksklusive barnehagen har spesialbestilte leker og møbler fra Portugal, Tyskland og USA.

ger tid, støtte og pedagogisk veiledning, slik at de sakte, men sikkert kan venne seg til å være atskilt fra barna, sier Chelsey.

BARNA LÆRER TRE SPRÅK

Barnehagen har en åpen dør-politikk, der

BARNEHAGER I DE FORENTE ARABISKE EMIRATER

- **1984:** Den første barnehagen ble etablert i Dubai.
- **Dubai er kjent** for å ha noen av de beste barnehagene i Midtøsten.
- **Det er stor variasjon** mellom barnehagene, antall barn, voksentetthet og foreldrebetaling.
- **Alle barnehager er** underlagt en rammeplan med bestemmelser om læring og regler for hygiene, kosthold og pedagogtetthet.
- **Åpningstid:** Søndag til torsdag, som er en vanlig arbeidsuke i landet.
- **Språk:** De er ofte flerspråklige og tilbyr alt fra engelsk, australsk, britisk og canadisk til fransk, indisk eller arabisk.
- **Alder på barna:** Foreldrepermisjonen er på bare 45 dager. Noen barn begynner i barnehage, mens andre har dagmamma eller barnepike den første tiden. Barna begynner på skolen når de er tre eller fire år.
- **Utdanning:** Tre nivåer, der det høyeste nivået har et timetall på 486, der 350 timer er praksis i barnehagen. Andre har utdanning fra utlandet.
- **Inntekt:** Pedagoger med utdanning tjener 13 000–20 000 kroner per måned, mens ufaglærte, som ofte er fra India, Pakistan, Sri Lanka og Filipinene, tjener 5 000 kroner per måned.

LÆRER FLERE SPRÅK: Under et tre inne sitter pedagog Miss Chelsey og leser høyt for en gruppe barn. Barnehagene i Dubai er ofte flerspråklige og tilbyr alt fra engelsk, australsk, og canadisk til fransk, indisk eller arabisk.

CATERINGMAT: Maten barnehagebarna spiser, kommer fra et av Dubais populære cateringfirma og er godkjent av profilerte kostholdseksperter.

foreldre alltid er velkommen i barnehagen for å se barna sine, eller snakke med en pedagog.

– Mange av barna har lange dager, helt til klokken 18:00. Derfor er det viktig at barnehagen er et trygt sted, der barna føler seg elsket og verdsatt, sier Zené.

Det er ikke uvanlig at Dubais barnehager er flerspråklige, som Asya's barnehage. Der lærer barna både engelsk, fransk og arabisk. Zene viser meg inn i neste rom, der en gruppe barn har fransktime.

–Når vi offisielt er anerkjent som en toppkvalitetsbarnehage, skyldes det ikke minst vårt kvalifiserte og erfarne personale. De er nøye valgt ut for å gi barna mulighet til å nå sitt fulle potensial, sier hun.

ENDRER FORELDRES TANKEGANG

I Dubai har foreldrene ekstremt høye forventninger til barna, og presset for å være på topp starter allerede i barnehagen, ifølge Zené.

– Folk måler kvaliteten på læring ut fra det de kan se, om tegningen er pen eller perleraden symmetrisk. Så vi jobber for å endre foreldrenes tankegang, slik at de innser at det viktigste er ikke hvordan

LUKSUSLEKER: Barna i barnehagen har ikke bare luksuriøse leker, men kan også danse ballett, spille golf og delta i ulike språkklasser.

REDDET AV SOLSEIL:

Takket være at uteområdene er dekket av et solseil, kan barnehagens leder Miss Zené (tv.) og pedagog Miss Chelsey være ute med barna også om sommeren, selv om det fort blir 40 varmegrader i Dubai.

tegningen ser ut, men hva barnet lærte i prosessen med å tegne, sier lederen. Ved å fokusere på prosessen fremfor resultatet setter pedagogene barnet i sentrum, og det er avgjørende for en sunn utvikling, mener barnehagelederen.

SELVTILLIT OG TOLERANSE VIKTIGST

– Barn skal elskes og verdsettes, ikke for det de presterer, men for den de er, sier Zené. For henne er arbeidet med barnets indre verdier kjernen i det pedagogiske arbeidet.

– Det viktigste er å gi barna selvtillit og lære dem toleranse. Spesielt i en by som Dubai, som er en stor smeltedigel av kulturer, religioner og tenkemåter. Hvis barna både tror på seg selv og respekterer andre, er veien banet for at de kan vokse opp og leve i fred og harmoni. Barna vil kunne reise verden rundt og være i stand til å takle alle slags utfordringer både i jobb og hverdagsliv, sier barnehagelederen.

ms@stickelberg.dk

«De ansatte er nøye valgt ut for å gi barna mulighet til å nå sitt fulle potensial.»

– Norske barn tegner, maler og skaper mindre enn før

Det sier førsteamanuensis Kari Carlsen. Hun mener det har foregått **en rasering av innholdet** i de estetiske fagene i barnehagelærerutdanningen.

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: MARIANNE OTTERDAHL JENSEN

Dette er alvorlig. For når barn tegner, maler og former, uttrykker de seg språklig, sier Kari Carlsen, grunnleggeren av det norske Reggio Emilia-nettverket, som hun nå har ledet i 20 år.

120 norske barnehager er medlem av nettverket.

VOKST FREM AV FELLESSKAPSKULTUR

Boka hennes *Inntrykk og uttrykk*, som handler om estetiske fagområder i barnehagen, har stått på pensumlisen til landets barnehagelærerutdanninger i hele 20 år. Boka skrev hun sammen med Arne Marius Samuelsen.

– Barnehager verden over har latt seg inspirere av Reggio Emilia siden 80-tallet. Pedagogikken har vokst frem av en fellesskapskultur og fått navn etter byen Reggio Emilia i Nord-Italia, sier formingslærer Kari, som i dag jobber som førsteamanuensis ved Høgskolen i Sørøst-Norge. Hun er aktuell med boka *Reggio Emilia – atelierkultur og utforskende pedagogikk*, som er den første norske boken om den pedagogiske filosofien og praksisen i de italienske Reggio Emilia-barnehagene. Kari har fulgt de italienske Reggio-Emilia-barnehagene siden 1981. Rett før koronapandemien nådde Italia, var hun med på 100-årsdagen til barnepsykologen og pedagogen Loris Malaguzzi. Malaguzzi var leder for de kommunale barnehagene i Reggio Emilia fra begynnelsen av 70-tallet frem til 90-tallet.

FRODIGE OG ANNERLEDES TEGNINGER

Det var den svenske boken *Ett barn har hundra språk*

som åpnet Kari's øyne for Reggio Emilia. Boken er skrevet av Anna Barsotti, Ingela Maechel og Karin Wallin, og førstnevnte regnes som Reggio Emilias Robinson. Hun er barnevernspedagog og var den første som brakte erfaringene ut av Italia.

– Jeg tok videreutdanning i tegning på formingslærerskolen på Notodden og fikk se en lysbildeserie som ble utgitt parallelt med boken. Den gjorde dypt inntrykk på meg, forteller Kari. Siden hun gikk på allmennlærerutdanningen på 70-tallet, har hun vært opptatt av barns bilder og tegneutvikling.

– Tegningene laget av barna i barnehagene i Reggio Emilia kunne ikke sammenlignes med noe av det jeg hadde sett i Norge. Det slo meg at det måtte ligge en spesiell pedagogisk praksis bak som gjorde at de laget bilder av så høy kvalitet. Bildene var frodige og annerledes, forteller Kari ivrig.

Hun bestemte seg for å se nærmere på den pedagogiske praksisen i Reggio Emilia. Første gang hun presenterte pedagogikken, var i hovedoppgaven i 1985. Kari er fortsatt norsk kontaktperson for det nordiske Reggio Emilia-nettverket og for *Reggio Children International Network*.

BARNES STEMME SKAL HØRES

– I Reggio Emilia blir barn oppdratt til demokrati. Deres

«DA JEG BEGYNTE Å UNDERVISE, HADDE BARNEHAGELÆRERSTUDENTENE RUNDT 300 OBLIGATORISKE FORMINGSTIMER. NÅ HAR DE 40 HVIS DE ER HELDIGE.»

**INSPIRERT AV
ITALIENERE:** Kari
Carlsen er utdannet
formingslærer og farger
gjærne garn med bjørk.
Da hun så de frodige og
annerledes tegningene
fra barna i de italienske
Reggio Emilia-barneha-
gene lagde, ble hun så
inspirert at hun startet
det norske Reggio
Emilia-nettverket, som i
dag har 120 barnehager.

synspunkter er vesentlige i utviklingen av barnehagekulturen. Den pedagogiske tenkningen og filosofien er basert på at barn har rett til å bli hørt og påvirke hverdagen sin. Dette skjer i praksis ved at barna, som er fra tre måneder til seks år, får uttrykke seg på mange ulike måter. De lærer gjennom konkret handling, i åpne, skapende forløp. Dette resulterer i uttrykk for synspunkter og erfaringer som ikke er forhåndsbestemt av voksne. Kulturen vokser frem i samspill mellom barn og voksne – der det estetiske uttrykket er viktig, forteller Kari.

BARN ER FØDT MED 100 SPRÅK

I Reggio Emilia ser man estetikk som en erkjennelsesform, som bringer barn i kontakt med verden rundt seg.

– En estetisk grunnholdning gir tilgang til rike sanseopplevelser, der barna bygger sin forståelse av omverdenen – og seg selv i verden. Det å være oppmerksom er essensielt, sier Kari, som har hjemmekontor. Utenfor vinduet ser hun en einerbusk og noen småfugler som ser etter mat. Gjennom tidligere sanseopplevelser kan Kari forestille seg hvordan busken lukter, og hvilke fugler som snart vil sette seg utenfor vinduet.

– Sanselige erfaringer gir oss et arsenal av muligheter til å formulere oss. Nettopp derfor er de estetiske fagområdene og uttrykksformene så viktige. Jeg erfarer at barn er født med 100 språk, for å bruke den metaforen Loris Malaguzzi har formulert, sier Kari.

FORKJEMPER FOR FORMINGSFAGET

– I dag har vi mye kunnskap om hva som skjer i barnets hjerne, men dessverre bruker vi ikke det vi vet om hvordan barn lærer, i så stor grad som vi burde, mener Kari. En barnetegning er en øvelse i å formulere noe. Derfor er Kari opptatt av at vi ikke må bli blinde for barns uttrykk, for hva de vil si, «fordi tegningen er så pen».

– Vi kan ikke skille form og innhold. Vi må spørre oss om hva barna formidler når de skaper, sier Kari, som aldri omtaler barns formingsaktiviteter som kunst, men som estetiske uttrykk.

« TEGNINGENE LAGET AV BARN I BARNEHAGENE I REGGIO EMILIA KUNNE IKKE SAMMENLIGNES MED NOE AV DET JEG HADDE SETT I NORGE.»

Kari Carlsen har vært en forkjemper for formingsfaget i barnehagen og barnehagelærerutdanningen i flere tiår. Hennes doktorgrad gjorde et nybrottsarbeid ved å forske tett på barnehagelivet.

– Som barnehagelærerutdanner har Kari begejstret mange studenter og blivende barnehagelærere med utforskende og utfordrende formingsundervisning tett på barnehagelivet og med solid akademisk og faglig forankring, sier dosent Ann Hege L. Waterhouse ved Universitetet i Sør-Norge.

RASERING AV ESTETISKE FAG

Kari mener det er avgjørende å lytte til hva barna sier på mange språk. Derfor mener Kari det er alvorlig at det har foregått det hun kaller en rasering av innholdet i de estetiske fagene i barnehagelærerutdanningen.

– Da jeg begynte å undervise, hadde barnehagelærerstudentene rundt 300 obligatoriske formingstimer. Nå har de 40 hvis de er heldige. Dette får konsekvenser. Vi vet at norske barn tegner, maler og skaper mindre i barnehagen i dag. Når personalet ikke selv er på innsiden av hva det innebærer å arbeide med skapende prosesser, er det vanskelig å veilede og skape situasjoner i barnehagen som gjør dette mulig for barna, mener Kari. Hun erfarer dette gjennom studentene hun veileder.

– I samarbeidet med barnehagepersonalet opplever studentene at det å finne enkle ting å gjøre sammen med barna, er høyere verdsatt enn det å undersøke. De voksne kommer ofte ikke på hva som er mulig å tilrettelegge for, sier hun.

FARGELEGGJER NETTKOPIER

Kari forteller om en erfaring med sitt eget barnebarn, der hun ga ham papir til å tegne på. Han sa at han hel-

KARI CARLSEN (65)

VOKST OPP Født i København, men oppvokst i Oslo.

JOB Førsteamanuensis ved Universitetet i Sørøst-Norge, studiested Notodden.

BAKGRUNN Allmennlærerutdanning fra Elverum.

» Jobbet i grunnskolen i Oslo i fire år.

» Tok videreutdanning i tegning og hovedfag i forming på Notodden.

» Kari startet det norske Reggio Emilia-nettverket i 1996.

» Hun har hatt ulike stillinger ved Universitetet i Sørøst-Norge (tidligere Høgskolen i Telemark) siden 1985: i barnehagelærer- og grunnskoleutdanningen, faglærerutdanningen og masterstudiet i design, kunst og håndverk. Hun har vært dekan og instituttleder.

» Hun tok doktorgrad i 2015: *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur*.

» De siste årene har hun også jobbet med doktorgradsundervisning innenfor det pedagogiske feltet.

BOR Ute på landet i Midt-Telemark kommune, i nærheten av Gvarv.

FAMILIE En mann, to barn og ett barnebarn.

LIKER å være ute i naturen og å synge. Hun er interessert i språk og kulturaktiviteter og ser gjerne barnebarnet spille fotball.

AKTUELL MED Norges første bok om barnehagepedagogikken Reggio Emilia: *Reggio Emilia – atelierkultur og utforskende pedagogikk*. Ga også nylig ut boken «Bærekraftig pedagogikk».

DRØMMEN: Drømmebarnehagen til Kari Carlsen har et frodig og grønt uteområde og verksteder inne med mange ulike materialer, som garn, leire eller hodeskallen av en vær.

ler ville ha ordentlig papir, som betød et A4-kopiark. Det var det de tegnet på i barnehagen.

– Om barnehagelærerstudentene ikke får nok kunnskap om estetiske fag, ja, da blir det A4-ark, som tar dårlig imot maling for eksempel. Det tas kopier fra nettet som barna fargelegger. Dette er alvorlig, mener Kari. Fra barna er to–tre år gamle jobber de intenst med å utvikle sine billedbegreper samtidig som de utvikler det verbale språket, ifølge Reggio Emilia-lederen.

– Treåringer har stort språklig mot – og et iboende mot til å uttrykke seg estetisk. Som barnehagelærer har du et ansvar for å utvikle denne muligheten, sier Kari engasjert.

GI BARN RO TIL Å UTFORSKE

– Hva er det viktigste vi kan gi barna?

– Livsmot – og følelsen av at den du er og det du mener, er viktig. Det krever tid til lek – og ro til utforskning og fordypning. Om Kari fikk være statsråd for en dag, ville hun valgt utdanningsfeltet. Hun ville gått inn for å fjerne usunt fokus på individuelle prestasjoner.

– Vi ser det i videregående skole. Elevene blir utslitt av tester, prøver og krav. Erna Solberg snakker

om å opprettholde læringstrykket. Jeg ser for meg et fysisk stempel, som trykker dem ned, sier Kari.

Hun mener dette trykket forplanter seg til barnehagen, der målet ofte er å gjøre barna skoleklare.

– I dag ser vi mange ADHD-diagnoser som kanskje ikke skulle vært på barna. Bevegelse og lek var en forutsetning da seksåringene begynte i skolen med L97. Dette er i stor grad forlatt nå. Jeg tror det blant annet skyldes usunt press på individuelle prestasjoner – og en skole som ikke tar imot femåringene på deres egne premisser, mener Kari. Det lærende fellesskapet, som er vesentlig i Reggio Emilia, har et annet pedagogisk sikte. Nemlig å søke å løse utfordringer sammen, ifølge Kari.

– Barna lærer at dette kan vi klare sammen, dét tror jeg er avgjørende for livskvaliteten, sier hun.

ET KULTURELT MØTESTED

Karis drømmebarnehage har et frodig og grønt uteområde. Det lukter godt, og det finnes rolige steder man kan trekke seg tilbake til. Det er ulendt terreng og stier å gå på. Her er muligheter for rike opplevelser. Inne er det en variasjon av store og små rom, det er verksteder og mange ulike materialer. Det er velordnet. Vinduene er store. Det lukter mat. De voksne er interesserte, og jo mer kunnskap de har, jo bedre.

– Hvis alle i personalet tar med seg sine kvaliteter og ferdigheter, kan barnehagen bli et kulturelt møtested for barn og voksne. Er du med i en trekkspillklubb, ja, så ta med deg trekkspillet på jobb, smiler Kari.

godkommunikasjon@gmail.com

Anne-Mette Liene

førstelektor i drama og teater, Fakultet for kunstfag ved Universitetet i Agder
anne.m.liene@uia.no

Ole Kristian Herwell

førstelektor i kunst og håndverk, Fakultet for kunstfag ved Universitetet i Agder
ole.k.herwell@uia.no

Kunstfagene i barnehagen har mange digitale muligheter

Med videofilm og en projektor ble farger i vann, leirskulpturer og plastelinaballer til spennende digital kunst.

FOTO: OLE KRISTIAN HERWELL OG BIRGITTE STIEN NORDBØ

Hvis den digitale kompetansen til barnehagelærere og barnehagebarn innenfor kunstfagene skal styrkes, blir det viktig å gi barnehagelærerstudenter erfaring med skapende og kreativ bruk av digitale medier i utdanningen. Dette var utgangspunktet for forskningsprosjektet *Digitale muligheter i kunst, kultur og kreativitet i barnehagelærerutdanningen*, som er gjennomført ved Fakultet for kunstfag ved Universitetet i Agder. Artikkelen er ment som en inspirasjon til barnehagelærere som ønsker å undersøke digitale muligheter i kunstfagene, og da spesielt de estetiske dimensjoner.

KRAV OM DIGITAL PEDAGOGIKK

Nettbrett, smarttelefon, PC og annet IKT-verktøy er blitt en selvfølgelig del av barns hverdag. Ifølge rammeplanen skal digital teknologi inn i barnehagens pedagogiske arbeid. «Barnehagen skal bruke ulikt materiell og utstyr, teknologi og digitale verktøy, spill, bøker og musikk i arbeidet med fagområdene. (...) Personalet skal også legge til rette for at barn utforsker, le-

ker, lærer og selv skaper noe gjennom digitale uttrykksformer.» (KD, 2017, s. 45-47) Ifølge de nasjonale retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal digitale verktøy inngå og fremme studentenes profesjonsfaglige kompetanse. Og vi som underviser i kunstfagene i barnehagelærerutdanningen, blir utfordret til å gi plass til digitale uttrykksformer.

LITE DIGITAL KUNST

I vårt forskningsprosjekt ønsket vi å kartlegge hvordan digitale verktøy praktiseres i kunstfagene, både i barnehagene og i barnehagelærerutdanningen. Våre tidligere erfaringer tilsier at digitale verktøy i liten grad brukes kreativt og skapende i barnehagelærerutdanningen og i praksisbarnehagene i Agder. Faglærere i kunstfagene konsentrerer seg om det analoge i sin undervisning. Man ønsker å gi studentene førstehåndserfaringer gjennom utforskning av teknikker, kunstneriske virkemidler, materia-

ler, utstyr og instrumenter relatert til barnehagen.

Gjennom forskningsprosjektets spørreundersøkelse fikk vi bekreftet våre antagelser om at det digitale blir brukt lite skapende i barnehagene. Flertallet av våre studenter i kunnskapsområdet kunst, kultur og kreativitet (KKK) svarte etter gjennomført praksisperiode, at barnehagens digitale praksis ofte konsentrerer seg om dokumentasjon, reproduksjon, innhenting av informasjon og konsumering. De fleste svarer at det vanlige er å spille musikk, laste ned filmer fra ulike strømmetjenester og hente bilder, lyder, eventyr og sanger som inspirasjon. Enkelte studenter hadde kun observert digital bruk rettet mot ferdige applikasjoner som MyKid. Det er en app for samarbeid mellom hjem og barnehage.

SPILL, MUSIKK OG BILDER

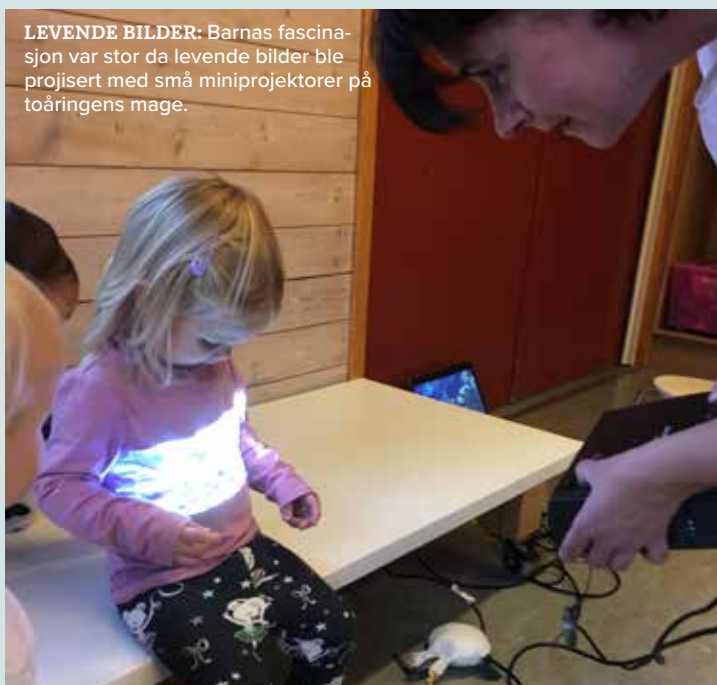
I studien gjorde vi også en spørreundersøkelse blant universitetets praksis-

”Digitale verktøy brukes i liten grad kreativt og skapende i barnehagelærerutdanningen og i praksisbarnehagene i Agder.

FILM PÅ VEGG: Sammen med barnehagegruppa utforsket vi forandringene i vannet da farger ble blandet med vann, og nye fargekombinasjoner og formasjoner oppsto. Dette ble filmet, og vi viste filmer på nye, underlige arenaer, som på en vegg.

LEVENDE BILDER: Barnas fascinasjon var stor da levende bilder ble projisert med små miniprojektorer på toåringens mage.

TIL INSPIRASJON: Her har vi filmet fargeblandinger på papir. Vi håper denne artikkelen kan inspirere flere barnehageansatte til å utvide og utforske digitale aktiviteter med et kunstfaglig blikk.

PÅ NYE MÅTER: Skulpturene av leire og plastelina fikk nye muligheter da studentene plasserte dem i ulike miljøer ute og inne. Ved hjelp av mobiltelefon og projektor tilførte de lys og lyd, som skapte stemninger og ga en utvidet sanseopplevelse.

lærere i kunnskapsområdet. Vi kartla digital bruk og hvordan digitale verktøy brukes inn mot kunstfaglige aktiviteter i drama, musikk og kunst og håndverk. Svarene fra vår lokale undersøkelse samsvarer i stor grad med kartleggingen som Senter for IKT i utdanningen gjennomførte blant landets barnehager i 2015. Her gir Barnehagemonitor 2015 et godt bilde av barnehagenes digitale tilstand. 98 prosent av de barnehageansatte svarte at digitale verktøy blir benyttet i løpet av en måned. Den vanligste bruken av digitale verktøy er til arbeid med pedagogiske og administrative oppgaver. Det var en vekst i bruk av digitale verktøy sammen med barn, der de mest utbredte aktivitetene var å lytte til musikk, innhente informasjon, ta bilder og spille spill. Det handlet i mindre grad om å være skapende og kreative eller å produsere noe sammen med barna (Barnehagemonitor 2015).

Våre undersøkelser tyder altså på at bruk av digitale verktøy i kunstfagene i kunnskapsområdet kunst, kultur og kreativitet har sine mangler, fordi det

skapende og kreative får lite oppmerksomhet. Et av kunstfagenes grunnleggende intensjoner er å kunne gi barna rom for egne kunstneriske og kulturelle uttrykksformer gjennom fantasi, kreativ tenkning og skaperglede.

UTFORSKET MED LYS OG LYD

En gruppe av våre studenter har utforsket hvordan et analogt kunstprosjekt kan utvides ved å ta i bruk digitale medier og teknikker. Ved å likestille digitale verktøy med kjente kunstfaglige virkemidler skulle studentene gå inn i oppgaven med en leken, utforskende og eksperimentell tilnærming. Studentgruppene utformet ulike skulpturer av leire og plastelina, som i neste omgang ble plassert rundt i ulike miljøer ute og inne, for å skape nye historier og handlinger ved hjelp av digitale verktøy. Mange studenter tok i bruk mobiltelefon og projektor og tilførte lys og lyd, noe som skapte stemninger og assosiasjoner og ga en utvidet sanselig opplevelse. Med bakgrunn i refleksjonene ble studentene mer bevisste på

hvordan de kunne bruke kunstneriske virkemidler fra den analoge undervisningen i både drama og kunst og håndverk og å løfte den estetiske opplevelsen i det digitale uttrykket.

FILMET BALLER SOM TRILLET

Som faglærere ble vi bevisste på hvor viktig det er å veilede studenter i deres digitale utprøving, med utgangspunkt i de samme fagbegrepene som vi legger vekt på i den analoge undervisningen.

I forkant av utprøvingene sammen med studenter og barnehagebarn hadde vi prosjektledere behov for å gjøre egne erfaringer og undersøkelser. Vi startet med plastelina og trillet baller, som ofte er en naturlig aktivitet for barn i møte med plastelina. Vi trillet ballene på gulvet på et avgrenset område, med ulikt tempo og kraft. Det skapte tilfeldige stopp. Resultatet av bevegelsene ble visuelle komposisjoner. Vi filmet sekvensene, og kikket på filmen i mørklagte rom, hvor teksturen fra veggen ga nye uttrykk. Denne aktiviteten med inspirasjon fra hvordan barn sanselig møter plastiske materialer, ble på et senere tidspunkt gjennomført sammen med barnehagebarn. Her ble det rettet oppmerksomhet mot barnas kroppslige lek når de trillet ballene og utforsket materialet. Etter hvert filmet vi sekvenser som vi kikket på sammen med barna. Vi var opptatt av at barnas lek med materialet skulle ha oppmerksomhet. Barna så med begeistring og nysgjerrighet på filmene fra deres egen lek, som nå ble projisert på ulike steder i rommet. Den bærbare projektoren ga oss muligheter til å vise filmen i ulike format. Vi hørte ingen assosiasjoner som handlet om konkrete historier eller fortellinger. Det var bevegelsene, rytmen, overraskelsene og spor av leken med plastelinaballene som skapte latter og undring.

VISTE FILM PÅ TOÅRINGENS MAGE

Sammen med barnehagegruppa utforsket vi også vann og maling og forandringene i vannet da fargene begynte å blandes og det oppsto nye fargekombi-

” Barnehagenes digitale praksis konsentrerer seg ofte om dokumentasjon, reproduksjon, innhenting av informasjon og konsumering.

nasjoner og formasjoner i vannet. Dette ble også filmet, og vi så potensial til å vise filmer på nye, underlige arenaer. Barnas fascinasjon var stor da levende bilder ble projisert med små miniprojektorer i glassboller med vann, i tak og på gulv, og ikke minst på toåringens mage. Vi filmet også plastelinaballer som ble sluppet ned i boller med vann. Det førte til at plastelinaballene fikk konkrete former og lignet på figurer og objekter. Med utgangspunkt i filmene fra deres egen kroppslige lek og utforskning med plastelina ble barna inspirert til å fortelle nye historier, da de etterpå så filmen av de abstrakte komposisjonene. Film som digitalt verktøy hadde gitt impulser til nye uttrykk, hvor barnas egne assosiasjoner

ble drivkraften til fantasifull lek og nye estetiske uttrykk.

BRUK DE TEKNISKE KUNNSKAPENE

Vår studie kan tyde på at et kreativt og skapende søkelys på bruk av digitale verktøy i våre praksisbarnehager og i vår barnehagelærerutdanning har potensial til forbedringer og nytenkning. For å møte barnehagelærerutdanningens krav til digital bruk har vårt prosjekt vist at undervisningen kan inspirere studentene til digitale, kunstfaglige utprøvinger. Vi ønsker en leken, utforskende tilnærming til digitale verktøy. Vi ser at dagens studenter har et uredd og naturlig forhold til digitale medier, og de viser stor tekniske kompetanse og kjennskap til ulike digitale

mediers muligheter. Gjennom lek og utforskning har studentene vist at bruk av digitale verktøy kan tilføre nye estetiske dimensjoner i ulike skapende uttrykk. Hvis vi som underviser i kunstfagene, setter vår kompetanse i samspill med studentenes tekniske kompetanse og erfaring, kan resultatene bli uforutsigbare, kreative og nyskapende. Vi unngår kanskje ferdige apper og reproduserende resultater dersom digitale og kunstfaglige virkemidler får spille på lag. Vi håper at denne artikkelen kan inspirere flere barnehageansatte til å utvide og utforske digitale aktiviteter med et kunstfaglig blikk. Vi har gjennom prosjektet erfart hvor viktig det er å gå inn i den digitale verden med nysgjerrighet og utforskerlyst på samme måte som vi tilnærmer oss analoge kunstuttrykk.

Litteratur

Rammeplan for barnehager (2017), Utdanningsdirektoratet.

JACOBSEN H., KOFOED T. og LOI M. (2016) *Barnehage-monitor 2015*. Senter for IKT i utdanningen.

Mangler du folk?

Sørg for tilstrekkelig bemanning og kvalifisert arbeidskraft

Pedagogisk VikarSentral (PVS) er Norges ledende bemanningsløsning for pedagogisk personell. Vi leverer vikarer til skoler og barnehager i alle de største byene i Norge m/omegn. Enten du trenger vikar til enkeltdager eller over lengre tid, vil PVS hjelpe deg med ditt behov. Kontakt oss i dag! **Vi tar barn og unge på alvor!**

Les mer om oss,
våre tjenester og
dine muligheter på
www.pvs.no

Åpningstider:

man-fre: 06:00-23:00 søn: 16:00-23:00

BERGEN | SUNNHORDLAND |
HAUGESUND | STAVANGER |
KRISTIANSAND | ØSTFOLD | DRAMMEN |
OSLO | TRONDHEIM | TROMSØ

Annette K. Winje

høyskolelektor ved barnehagelærer-
utdanningen, Høgskulen på Vestlandet (HVL),
Campus Stord.
annette.winje@hvl.no

Firesetersvognen gir de minste barna rom for samtale

En vogn med fire seter er et godt sted for nonverbal kommunikasjon og opplevelse av fellesskap for de yngste barna i barnehagen, viser studie.

ILLUSTRASJON: IDA LARMO

Denne artikkelen tar utgangspunkt i kvalitativ forskning fra en småbarnsavdeling i Norge (Winje 2010, Winje 2017). Målet er å synliggjøre de yngste barnas kroppslige og nonverbale språk ut fra Maurice Merleau-Ponty¹ (1945/1994) sin kroppslige fenomenologi og bidra med ny kunnskap knyttet til barnehagens relasjonelle rom for sosial interaksjon (Gehl 2010).

KVALITETEN PÅ RELASJONENE

Min definisjon og forståelse av begrepet medvirkning knyttet til de yngste barna finner jeg i nordisk barnehageforskning (Bae 2004, 2006, 2010, 2012b; Grindheim 2015; Johansson 2003, 2004; Pettersvold 2015). Disse studiene viser at kvaliteten på relasjonen mellom voksne og barn har betydning for barns mulighet til med-

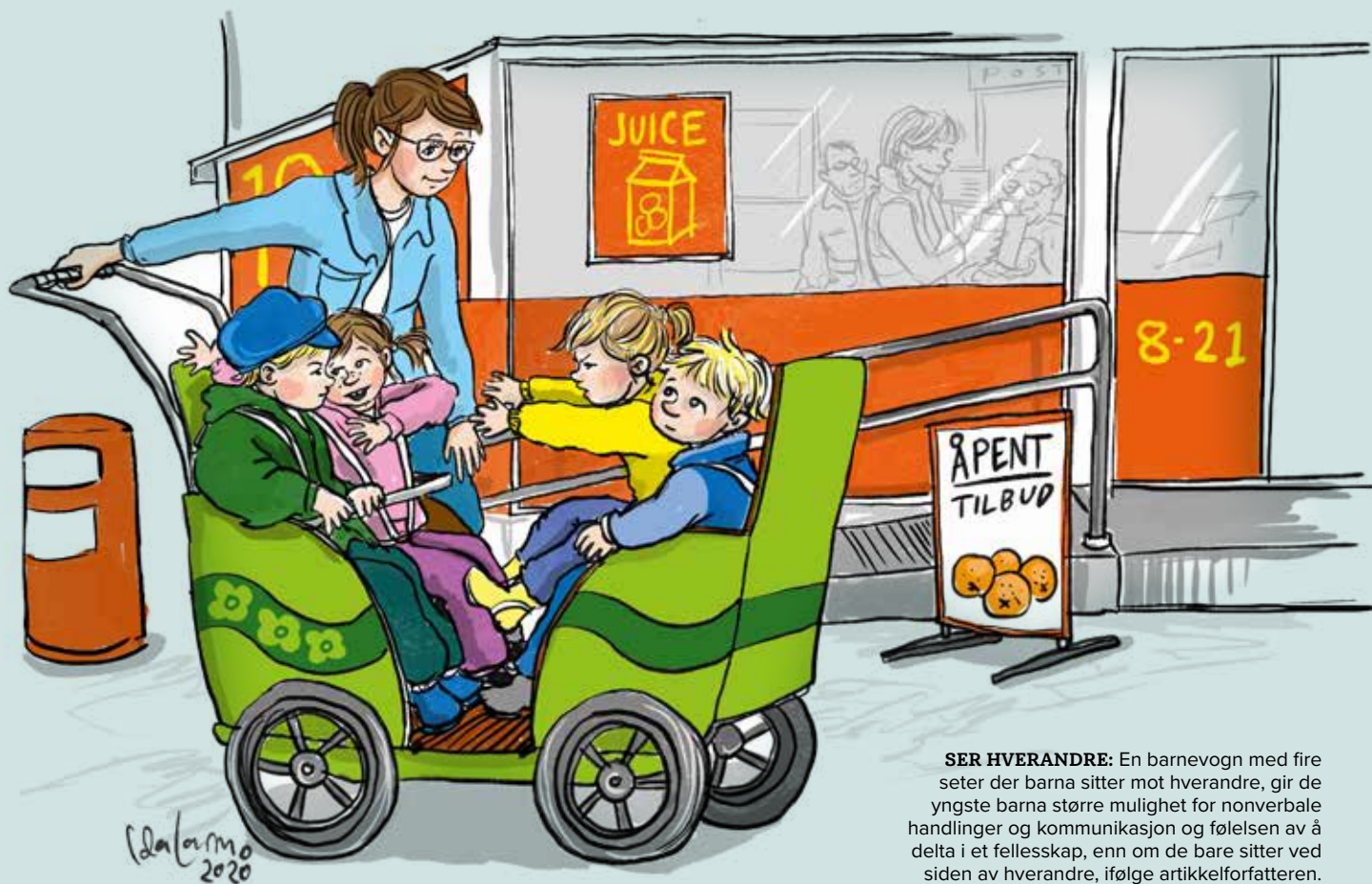
virking og demokrati i barnehagen. Ifølge Bae (2004, 2006, 2010, 2012b) og Ilje-Lien (2015:8) er voksnes interesse og oppfølging av barns språklige initiativer vesentlige for at barna opplever at de bidrar i et fellesskap. Det er derfor avgjørende at voksne i barnehagen klarer å fange opp barnas språk, som gir seg til kjenne gjennom ulike uttrykksformer i barnehagens ulike sammenhenger (Haugen, Løkken og Røthle, 2013; Johansson 2002). Ifølge Ilje-Lien (2015) handler barns muligheter til å delta i det kommunikative fellesskapet med sitt språk – om muligheten til å gjøre demokrati i barnehagen. Jeg har i denne studien derfor rettet oppmerksomheten mot barns ulike nonverbale språk, og forstår barns initiativ som et uttrykk for å ville delta i samtale i barnehagen. Johansson (2013:125) hevder at det er et demokratisk spørsmål å få oppleve seg selv som deltaker og medvirker i kommunikative fellesskap. Det hand-

ler om å ha et språk som barnet får tatt i bruk sammen med andre.

RELASJONELLE ROM I BARNEHAGEN

Forskning som er knyttet til det fysiske miljøet og rom i barnehagen, finner jeg hos Thomas Moser, Atle Krogstad, Geir K. Hansen og Karin Høyland (2012). De beskriver hvordan arkitektur og pedagogikk kan samspille i barnehagen, slik at det fysiske miljøet kan bidra til å fremme barnehagens pedagogiske mål. Ifølge Simonsen (2003) produserer kroppen seg selv i rommet på samme tid som kroppen produserer rommet. Et eksempel på det er ifølge Merleau-Ponty (1962/1994): «Dersom man åpner døren til et ukjent rom og går inn, vil man aldri føle seg tvunget til å undersøke hvorvidt gulvet er der» (Vetlesen & Stänicke 1999:205). Overfører vi dette eksempelet til det relasjonelle rommet i barnehagen, vil det kunne se slik ut: «Dersom et barn ønsker å delta i kommunikative

¹ (1908–1961)

SER HVERANDRE: En barnevogn med fire seter der barna sitter mot hverandre, gir de yngste barna større mulighet for nonverbale handlinger og kommunikasjon og følelsen av å delta i et fellesskap, enn om de bare sitter ved siden av hverandre, ifølge artikkelforfatteren.

” Episoden fra firemannsvognen skaper nye perspektiver jeg ikke har oppdaget tidligere.

fellesskap med sitt nonverbale språk, vil individet aldri føle seg tvunget til å undersøke om denne deltakerformen er adekvat. I begge eksemplene vet vi intuitivt at gulvet er der eller at jeg er en anerkjent deltaker.»

ULIKE TYPER FYSISKE AVSTANDER

Professor i arkitektur Jan Gehl (2010) er en av vår tids mest innflytelsesrike urbanister. Han har i boken *Byer for mennesker* (Gehl 2010) vært opptatt av byens romlighet og dets påvirkning for sosial interaksjon. «(...) der utgjør det biologiske utgangspunkt for opplevelser, adferd og kommunikasjon i byens rum» (Gehl 2010: 42). For denne studien er det spesielt interessant å dra veksel på hvordan ulike fysiske avstander mellom mennesker åpner og lukker for erfaringer: «Intim afstand – 0 til 45 cm – (...) er afstand, hvor de

sanser, der er tættest knyttet til følelserne: lugte og føle, er i spil. Man kan omfavne, klappe, føle og røre. Det er nærkontakt, og kontakten er tæt, varm intens og følelsesladet» (Gehl 2010: 57). Gehl beskriver videre: «*Personlig afstand* – 45cm til 1,20m – som er kontaktafstanden mellem nære venner og familiemedlemmer. (...) afstanden illustreres ved familien forsamlet omkring spisebordet». Denne avstanden er særs egnet for verbalkommunikasjon. Han viser hvordan arkitekter jobber for å etablere «samtalelandskaber», og som eksempel drar han frem at «bybænkene er gode til privatliv, men mindre gode til kommunikation» (Gehl 2010: 165), mens flyttbare stoler eller by-benker med vinkel åpner opp muligheten for samtale og interaksjon. Jeg vil argumentere for at denne type refleksjon er direkte overførbar til de

romlige kvalitetene i barnehagen. De yngste barnas språk og muligheter til å delta i fellesskaper kan forstås ut fra fysiske avstander. Det kan åpne og lukke for barnas muligheter til å få erfaringer med å være demokratiske deltakere i barnehagens fellesskap.

LIVET I EN BARNEVOGN

Vi skal nå se nærmere på hvordan barna deltar i det kommunikative fellesskapet når de er sammen med jevnaldrende. Dette er en episode tatt ut fra min empiri, og den utspiller seg i et lite og nært kommunikativt fellesskap: barnevognen.

Det er to barnevogner som er med på tur til nærbutikken. Den ene vogna er en tvillingvogn med plass til to barn, den andre vogna er stor og har plass til fire barn. I tvillingvognen sitter barna ved siden av hverandre, mens i firemannsvognen sitter de i tillegg med ansiktet mot hverandre. De yngste barna på avdelingen er alene på handletur sammen med to voksne, deriblant Liv fra avdelingen.

” Episoden i firesetersvognen viser at den intime avstanden gir bedre muligheter for å delta.

dighet som Bae (2010;2012b) og Østrem (2012) beskriver som en god relasjon. Barna virkeliggjør seg som mennesker, de fremstår som autonome og *gjør* demokrati (FNs Barnekonvensjon 2003: KD 2017). Episoden fra firemannsvognen skaper nye perspektiver jeg ikke har oppdaget tidligere (Heaton 2004, Jernes og Alvestad 2017). Jeg ser nå firemannsvognen som arena for små barns kommunikative handlinger.

Ella og Tiril (1 ½ år) og Lukas (1 år) sitter i firemannsvogna. De har trillet til butikken, og en av de voksne er inne og handler mens vognene og Liv står utenfor butikken og venter. Et barn starter å gråte. Han sitter i tvillingvogna alene. Det er Eskild (1 år). Liv går raskt bort til Eskild og løfter ham over i firemannsvognen, hvor det er et ledig sete. Eskild slutter å gråte. Ella og Tiril peker på Eskild og ser på Liv. Liv sier: «Sitter Eskild med dere?» Ella og Tiril sitter med ansiktene mot hverandre og sparker mot hverandre med beina. Det gjør Eskild og Lukas også. Ella legger seg fremover, slik at Tiril blir hindret i å sparke. Liv setter seg ned og synger: «Bake, bake kake til mamma kommer». Liv gjør bevegelsene til sangen. Barna starter å sparke igjen mens de ser på hverandre. Tiril sier: «Æ!» Ella sier: «Æ!» De sitter overfor hverandre i vogna, de ser på hverandre og smiler. Tiril og Eskild, som sitter ved siden av hverandre, lener plutselig hodene mot hverandre. Liv sier: «Å, koser du med Eskild?» Tiril og Eskild ser på hverandre og lener hodene forsiktig mot hverandre igjen. Ella sier: «Ja.» Liv sier: «Ja, Tiril koser med Eskild, å, så godt å kose.» Ella rikker kroppen fremover, som om hun vil reise seg, og bøyer seg mot Tiril, som fortsatt sitter fremfor henne. Liv ser det, og Ella sier: «Æ, Tiril!» Liv sier: «Har du så lyst å kose med Ella, og så sitter du så fast». Liv reiser seg, går mot Ella og sier: «Jeg skal løsne deg litt, sånn, nå kan du gå og kose litt». Ella reiser seg, står lenge og gir Tiril en omfavnende klem. Barna er stille. Liv tar Ella litt tilbake, så gir Ella

Tiril en klem til. Tiril trekker seg tilbake som om hun ikke vil mer, og sier: «Æ» og smiler til Ella. De ser på hverandre, og så får Tiril en klem til av Ella, for så å få en hode-kos av Eskild etterpå. Deretter får Lukas og Eskild også klem av Ella. Ella står i vogna og ser på de andre barna. Tiril er litt urolig, det ser ut som hun vil være løs. Liv: «Nå får vi se om ikke X kommer snart». Rett etterpå sier Liv: «Der kommer X». Den voksne som har vært inne i butikken og handlet, er tilbake. Ella blir satt ned igjen i vogna og sikret med vognbelte av Liv. Ella og Tiril ler og smiler til hverandre.

SLIPPER Å SITTE ALENE

Denne episoden starter med at Eskild gråter, hvorpå Liv flytter ham fra tvillingvogna, der Eskild sitter alene, til firesetersvognen, der Ella, Tiril og Lukas sitter. Eskild sitt kroppslige og verbalspråklige initiativ gjør at disse fire barna deltar i det kommunikative fellesskapet og deler livsverden; altså samme verden (Merleau-Ponty 1945/1994). Firesetersvognen gir Eskild en romlig kontekst som jeg tenker både fysisk og relasjonelt muliggjør hans her-og-nå erfaring og hans forståelse av seg selv som individ i fellesskapet. Eskild produserer seg selv i rommet, på samme tid som kroppen hans produserer rommet (Simonson 2001, 2003): Tiril og Eskild ser på hverandre og lener hodene forsiktig mot hverandre igjen. Det er et nærvær i samværet mellom Liv og barna, en likever-

PLASSERINGEN I VOGNA VIKTIG

Jeg har dratt veksler på fagkunnskap fra arkitekturfeltet, og Gehl (2010) sine refleksjoner rundt hvordan avstand og menneskelig skala virker inn på ulike former for interaksjon og samhandling. Tosetersvognen kan sammenlignes med de «private» *by-benkene*, mens firesetersvognen kan sammenlignes med *byrom* som er en plass mellom den intime og personlige avstanden på skalaen. Avstanden mellom barna i firesetersvognen, og deres plassering ovenfor hverandre, er hva Gehl (2010) kaller «intim»². Barnas plassering ovenfor hverandre skaper gode samtalelandskaper (Gehl 2010: 165), og avstanden gjør det mulig med kommunikative fellesskap hvor det skjer mer subtile handlinger og deltakelse som bli gjenkjent av både voksne og barn. Episoden i firesetersvognen viser at den intime avstanden gir bedre muligheter for å delta, og de fysiske rammene gjør de voksne mer oppmerksomme på nonverbale handlinger. Jeg anser at firesetersvognen kan være et sted for samtale og et relasjonelt rom, der barns initiativ gjennom nonverbale kroppslige handlinger kan føre til deltakelse og erfaring med å gjøre demokrati. Ifølge FNs Barnekonvensjon og rammeplanen skal det i barnehagen være rom for de yngste barnas handlende språk, og de skal være viktige bidragsyttere i fellesskapet. Spørsmålet blir derfor hvordan barnehagen legger til rette for dette, og hvilke arenaer vi tilbyr de yngste barna.

² 0–45 cm

Litteratur

BAE, B. (2004). *Dialoger mellom voksne og barn: En beskrivende og fortolkende studie*. Oslo: Høgskolen i Oslo.

BAE, B. (2006). *Temahefte om barns medvirkning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

BAE, B. (2010). Realizing children's rights to participation in early childhood settings: some critical issues in a Norwegian context. *Early Years*, 30 (3), 205–218.

BAE, B. (2012b). *Medvirkning i barnehagen potensiale i det uforutsette*. Oslo: Fagbokforlaget.

FN. De Forente Nasjoner. (2003). Revidert utgave av FN's barnekonvensjon frå 1989. Kunnskapsdepartementet: www.regejeringen.no

GADAMER, H.G (2010) *Sannhet og metode grunn trekk i en filosofisk hermeneutikk*. Hans-Georg Gadamer 1960; Lars Holm-Hansen (Oversetter).

GEHL, J. (2010) *Byer for mennesker*. København: Bogværket.

GRINDHEIM, L.T. (2011). Barnefellesskap som demokratisk dannelsesarena. *Nordisk barnehageforskning*. Volum 4 nr 2.

GRINDHEIM, L. T. (2015). Kvardagslivet til barneborgarar: Ein studie av barna si deltaking i tre norske barnehagar. NTNU: Trondheim.

HAUGEN, S. Løkken, G og Røthle, M. (2015). *Små barnspedagogikk: fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. Oslo: Cappelen Damm AS.

HAATON, J. (2004). *Reworking qualitative data*. London: SAGE Publications Inc. (US).

ILJE- LIEN, J. (2015). Handlende stemmer i skapende møter. (*Masteroppgave*) Oslo: Høgskolen i Oslo & Akershus.

JERNES, M. & ALVESTAD, M. (2017). Forskende fellesskap i barnehagen-utfordringer og muligheter. I: Berge, A & Johansson, E. (forthcoming). *Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

JOHANSSON, E. (2003). *At nærme sig barns perspektiv* (Approaching children's perspectives). Pedagogisk forskning i Sverige, 8 (1-2), 42–57.

JOHANSSON, E. (2004). *Educational Research with Our Youngest: Voices of Infants and Toddlers*. London: Springer.

JOHANSSON, E. (2013). *Små barns læring: Møter mellom barn og voksne i barnehagen*. Oversetter: Mette-Cathrine Jahr. Oslo: Gyldendal.

KJØRHOLT, A. T. (2010). Barnehagen som lekegrind for autonomi og valgfrihet? I. Oslo: Universitetsforl., 2010. Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for innholdet i og oppgavene til barnehagen. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2017-04-24-487>

MERLEAU-PONTY, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Pax forlag A/S. Oslo. Oversatt av Ake. Originaltittel: *La phenomenologie de la perception* (1945).

MOSER, T. Krogstad, A. Hansen, G.K. og Høyland, K.

(2012). *Rom for barnehage: flerfaglige perspektiver på barnehagens fysiske miljø*. Fagbokforlaget: Bergen

NODDINGS, N. (2007). "Education and the democracy in the 21st century". *Nordisk Pedagogik*, (1).

PETTERSVOLD, M. (2015). Demokratisk deltakelse i barnehagen. *Avhandling levert for graden Philosophiae Doctor*.

SIMONSEN, K. (2003). The embodied city: From bodily practice to urban life. chapter 9 i Öhman, J. (red.) (2003). *Voices from the North. New Trends in Nordic Human Geograph*. Ashgate. England

VETLESEN, A. J. & E. Stänicke. (1999). *Fra hermeneutikk til psykoanalyse. Muligheter og grenser i filosofiens møte med psykoanalysen*. Ad Notam, Gyldendal. Oslo.

WINJE, K, A. (2010). Små barn setter spor! De yngste barnas språk og kommunikasjon i barnehagen. En kritisk studie av 1–2 åringers spor og posisjoner i barnehagens gruppekontekster, ut fra et voksen-barn perspektiv. (*Masteroppgave*) Oslo: Høgskolen i Oslo.

WINJE, K, A. (2017). Å gjøre demokrati i barnehagens kommunikative fellesskap. En studie av de yngste barna sitt språk, barnehagens relasjonelle romlige kvalitet og dets betydning for de yngste barna sin tilgang til meddelelse av livsverden i barnehagen. *Barn* 35(4): 53–69.

ØSTREM, S. (2012). *Barnet som subjekt: Etikk, demokrati og pedagogisk ansvar*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

PÅ MIN SIDE KAN DU ADMINSTRERE DINE ABONNEMENT

Er du medlem eller studentmedlem i Utdanningsforbundet, får du medlemsbladet **Utdanning**. I tillegg får du et valgfritt tidsskrift. Ønsker du fagbladet *Spesialpedagogikk*, er medlemsprisen 150 kroner i året. På **Min side** kan du enkelt bestille og endre dine abonnement. Gå inn her: udf.no/min-side/mine-abonnement

Eblad og passord

Velger du eblad, vil du ved hver nye utgivelse motta en epost med lenke til den nye utgaven og et passord. Får du ikke eposten med passordet? Sjekk på Min side om vi har registrert riktig adresse, eller send oss en henvendelse: medlem@udf.no

UTDANNINGS
FORBUNDET

Min side

Spørsmål om ordningen?

Kontakt

Medlemsservice

Tlf.: 24 14 20 00, tast 2
betjent 08.00-15.00

Epost:

medlem@udf.no

Ikke medlem, men vil abonnere på bladene?

Send epost til:
abonnement@utdanningsnytt.no

Fra «formingsfabrikk» til utforskende lek

Om de minste barna fikk bestemme, ville de velge tradisjonelle formingsaktiviteter som potettrykk, påskekyllinger og julenisser? Neppe. De vil heller leke med materialene.

FOTO: SISSEL JANETTE AASTVEDT HALLAND

De yngste barna sitter i tripp-trappstoler godt inntil bordet. Noen av barna er festet med seler. De skal gjøre potettrykk med mål om å pynte til høstfest. Mia 15 måneder trykker fingeren sin i den gule malingen før hun lar hele hånden gli ned i fatet, så den andre hånden, men opplevelsen av hvordan den gule malingen kjennes ut og hvordan den glatt og kald glir inn i hendene og smetter ut mellom fingrene, får ikke vare lenge. En voksen stopper henne, kommer med vaskeklut og tørker vekk malingen. Hun ber Mia male på poteten, plasserer malerpenselen i hånden hennes og fører den over poteten.

Mia er 15 måneder. Mia er kropp og sanser. Hun er undersøkende og eksperimenterende, åpen for verden med lyst til å oppleve, erfare, oppdage og lære. Dette er mest sannsynlig et av hennes første møter med maling, og slik jeg ser det, er det hun opplever, ikke i tråd med rammeplanen, som er klar på at barnehagens innhold skal være tilpasset enkeltbarnet og barnegruppen. Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang,

og personalet skal stimulere barnas nysgjerrighet, utvide deres forståelse og bidra til undring, undersøkelser, utprøvinger og eksperimentering. Barna skal støttes i å være aktive og skape egne uttrykk (Kunnskapsdepartementet, 2017).

HVIS BARN FIKK VELGE

Er det slik at vi lar bordaktivitetene råde for å ha klare resultat å vise til når foreldrene kommer og henter barna? Eller er det de dokumenterte resultatene av velorganiserte aktiviteter som gir et bilde av orden og kontroll som blir viktigst? Hva slags diskurser er rådende? Ting en «må» gjøre, eller kunnskap om de yngste barna og deres væremåte? Hva er viktigst for de yngste barna, sanseopplevelser eller produktene de voksne har bestemt at de skal produsere? Om barna selv fikk velge, ville de da velge tradisjonelle formingsaktiviteter som potettrykk, påskekyllinger og julenisser, eller materialer og gjenstander som kan utforskes? Kan utforskende lek med gjenbruksmaterialer og andre gjenstander erstatte bordaktiviteter?

UTFORSKER MATERIALER MED KROPPEN

Mitt masterarbeid er knyttet til de

yngste barna i møte med materialer, ut fra et syn om at barn trenger å oppleve og erfare materialer lenge før de kan produsere produkter. Å erfare ulike materialer med kroppen er en viktig del av de yngste barnas utforskende lek og sosiale samspill (Fønnebø, 2014). Pramling (1995) konstaterer at barn mellom ett og to år er spesielt opptatt av den utforskende leken. På bakgrunn av en slik forståelse er det ikke sikkert at det er fabrikkerte leketøy eller formingsaktiviteter i regi av voksne som interesserer barn mest, men kanskje ulike materialer eller gjenstander som ikke bærer med seg budskap om hvordan de skal nyttes (Odegard, 2015). Waterhouse (u.å.) påpeker at en materialrik barnehage åpner for muligheter, utfordringer og mangfold.

Bobleplasten ligger på golvet. Noe av den ligger løs, men mesteparten av den er festet i golvet med bred og solid tape. Barna legger fort merke til den. De ser ned på plasten, de ser på hverandre. Olea trykker en finger ned i plasten, så hele hånden. Hun kjenner på den. To nakne føtter kommer til. En kropp legger seg ned, ruller, og latteren brer seg ut i rommet. Hun legger øret ned på bobleplasten – lytter til den.

FJÆRLETT: Det er ikke sikkert at det er fabrikkerte leketøy eller formingsaktiviteter i regi av voksne som interesserer små barn mest, men kanskje ulike materialer som disse fjærene, som ikke har en bruksanvisning. Foto: Terje Størksen

De andre barna følger Olea og begynner å kjenne på plasten, rive og løfte – er det noe under som knitrer så rart? Er det noen som har gjemt seg? Nei ... Barna peker ivrig, ser på hverandre, kommuniserer om lydene i plasten, og hva de skal bruke den til. De begynner å danse, hoppe, kjenne og sanse med hele seg. De er på plasten, som

smeller og knitrer under hendene, under bena og under de små kroppene – her og nå (Halland, 2014).

Olea inntar bobleplasten, sansende og utforskende før barna, helt naturlig, utstråler en interesse for hverandre og går sammen om materialet. De

” Materialer kan lett bli oppfattet som rot, men barn har stor interesse av materialer og bruker dem gjerne i sin lek.

LEIRE: Får små barn utforske leire og andre materialer, vil det føre til kreative prosesser.

BOBLEPLAST: Bobleplasten lokker til lek og stimulerer alle sansene når barna erfarer, undersøker og rører ved det de ser.

kjenner på bobleplasten, trør på den, hopper, danser og løper. De deler noe og er i kroppslig interaksjon på den store flaten som inviterer barna til å jobbe sammen (Løkken, 2004). Bobleplasten lokker til lek og stimulerer alle sansene når barna erfarer, undersøker og rører ved det de ser (Röthle, 2005).

SKAPER SMÅBARNSFELLESSKAP

Det er store forskjeller i disse to fortellingene. Den første fortellingen signaliserer liten glede, lek eller fellesskap. Det er en «må-gjøre-situasjon», der barnas kropp er fastbundet. De voksne jobber målrettet for å få barna i produksjon, i motsetning til leken på bobleplasten, hvor barna, uten et ord, skaper ritualer som gir den utforskende leken form. Barna viser glede av å være sammen og utforske materialet.

De boltrer seg i materialet og interaksjonene er preget av smil og latter. (Fredriksen, 2013). Opplevelsene knytter gruppen sammen og skaper et småbarnsfellesskap (Halland, 2019).

FOR MANGE STYRTE AKTIVITETER

De estetiske fagene har lange tradisjoner i barnehagen, og jeg oppfatter at rammeplanen legger vekt på den kroppslige og sanselige erfaringen som sentral i barnas væremåte (Kunnskapsdepartementet, 2017). De yngste barna skaper sin egen kultur og fellesskap (Løkken, 2004), men jeg frykter at denne kulturen står i fare for å bli styrt av voksne. Voksne som har ønsker og mål for hva barn skal erfare og lære. Voksne som vil ha mindre støy, mer formidling og styrte aktiviteter, og som er opptatt av å organisere

og planlegge i stedet for å være her og nå. Arbeid med lek og estetikk kan ikke måles, og kan være krevende i sin form, men barnehagen trenger voksne som har en estetisk innstilling til de yngste barna og det som opptar dem.

TRADISJONELLE FORMINGSAKTIVITETER

Rammeplanen er tydelig på at barnehagen skal ha tilgang til ting, rom og materialer som støtter opp om barns lekende og estetiske uttrykksformer. Barna skal få ta i bruk sin fantasi, kreative tenkning og skaperglede (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette handler for meg om at en må nærme seg de yngste barna slik at barna får opplevelser som ligger nær deres måte å undersøke verden på. Jeg er usikker på om det er de tradisjonelle formingsaktivitetene som gir de yngste barna

ALUMILIUMSFOLIE: Materialer som aluminiumsfolie kan lett bli oppfattet som rot og ikke som noe verdifullt i møte med små barn, men barn har stor interesse av materialer og bruker dem gjerne i sin lek, mener artikkelforfatteren.

” De yngste barna sin væremåte kan for mange voksne være krevende. Den er ofte livlig og full av lyd.

de beste mulighetene, og om det er de som støtter opp om barnas lekende og estetiske uttrykksformer. De yngste barna forholder seg sanselig til verden, og det er en god nok grunn til å ivareta den utforskende leken og de estetiske fagene sin plass i barnehagen.

BLIR HYSJET NED

De yngste barnas væremåte kan, for mange voksne, være krevende. Den er ofte livlig og full av lyd. I stedet for å se hvordan barna toner seg inn på hverandre, hvordan de med felles oppmerksomhet, følelser og intensjoner «komponerer» relasjonene sine og inntar hverdagslivet, er jeg redd dette blir «hysjet ned» av voksne som ikke ønsker dette barnefellesskapet velkommen. De ønsker ro og orden. Materialer kan lett bli oppfattet som rot og ikke som noe verdifullt i møte med små barn, men barn har stor interesse av materialer og bruker dem gjerne i sin lek (Halland, 2019). Pramling (1995) støtter opp under dette når hun hevder at det kan bli et stort gap mellom det en gir barn, og det barn kjenner seg tilfredsstillt av. Barn trenger varierte og interessante materialer og gjenstander som de kan undersøke.

LEK MED MATERIALER

Barnehagelæreren har store mulighe-

ter til å gi barn opplevelser der barn kan komme til uttrykk, kroppslig og estetisk. Gjennom en åpen innstilling kan en dele umiddelbar glede og fascinasjon, legge merke til detaljer og oppleve verden i et rolig tempo i stedet for å sette rutiner og praktiske gjøremål i fokus. Vygotsky (1995) hevder at vi veldig tidlig ser kreative prosesser hos barn, og at de først og fremst er synlige gjennom leken. Små barn i lek med materialer kan innby til kreative prosesser. Om små barn får utforske materialer vil det senere hjelpe dem å skape, uttrykke og utfordre formrepertoar, få materialkunnskap, teknikker og indre bilder (Sæbø, 2017).

BØR VENTE MED BORDAKTIVITETER

Det er en tendens til å gi de yngre barna aktiviteter som er tenkt for de eldre barna, men jeg tenker at de organiserte bordaktivitetene kommer tidsnok når barna er klare for dem, og kan oppleve gleden ved dem. De yngste barna krever gulvplass, materialer og gjenstander som kan gi dem felles opplevelser. Barna er i lek og utforskning fordi det er deres måter å være til og leve i verden på (Fønnebø, 2014). Å være sammen om noe mystisk og spennende er mer meningsfullt for de yngste barna enn å produsere noe som ikke gir mening for dem.

Litteratur

- FREDRIKSEN, B. C. (2013). *Begripe med kroppen. Barns erfaringar som grunnlag for all læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- FØNNEBØ, B. (2014). *Kunstneriske bevegelser i barnehagen. De yngstes formgivning, billedskapning og verksteder*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- GULPINAR, T. HERNES, L. og WINGER, N. (2016). Med forskerblikk på kvalitet(er) i barnehagen. I T. Gulpinar, L. Hernes & N. Winger (red.). (2016). *Blikk fra barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- HALLAND, S.J.A. (2014). *Toddleren i møte med materialer: Ei fenomenologisk inspirert tilnærming*. Masteroppgåve. Universitetet i Stavanger.
- HALLAND, S.J.A. (2019). *Toddleren i møte med gjenbruksmaterialer*. Barn 1/2019.
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET (2017). *Rammeplan for barnehagen – innhold og oppgaver*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- LØKKEN, G. (2004). *Toddlerkultur. Om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- ODEGARD, N. (2015). *Gjenbruk som kreativ kraft. Når (materi) AL (ite) T henger saman med alt*. Oslo: Pedagogisk forum.
- PRAMLING, I. (1995). *Barnehage for de yngste: en forskningsoversikt*. Oslo: Pedagogisk forum.
- RÖTHLE, M. (2005). Møtet med de lekende barna. I S. Haugen, G. Løkken & M. Røthle (red.) (2005). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- SÆBØ, A. B. (2017). *Kunstfagenes plass i barnehagen*. I K. Bakke, C. Jensen & A.B. Sæbø (red.) (2017). *Kunst. Kultur og kreativitet. Kunstfaglig arbeid i barnehagen*. 2. utgåve. Bergen: Fagbokforlaget.
- VYGOTSKY, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Bokforlaget Daidalos. AB.
- WATERHOUSE, A.H.L. (u.å). *Tanker om materiell oppmerksomhet*. Hentet fra: <http://kunstkultursenteret.no/waterhouse>

Forming – et fag uten navn

Forming i barnehagen er mer enn bordaktiviteter med maling og påskepynt. Det er også barns undersøkelser av spor i snø, landskap i sandkassa og å dra på kvister og greiner.

Hvilken plass har materialer i barnehagens pedagogiske virksomhet, og hvordan blir materialer forstått i skapende sammenhenger? I denne artikkelen diskuteres materialforståelser med utgangspunkt i rammeplanen og nyere barnehageforskning om og med materialer i barnehagen. Men først: Hvor ble det av forminga i barnehagen?

ET FAG UTEN NAVN

Forming som fagbenevnelse og virksomhet har lange tradisjoner både i barnehagen og i barnehagelærerutdanninga, men er borte som benevnelse fra barnehagens rammeplanen (Carlsen, 2015; Waterhouse, 2013). Forming er jo en del av kunnskapsområdet KKK¹ tenker du kanskje, og i din barnehage har dere jo ofte forming – så hva er problemet? Et fag uten navn kan fort bli et usynlig fag, et fag med en historie som kan gå i glemmebo-ka. Jeg vil hevde at forming som fag (eller fenomen) i barnehagen er helt grunnleggende i barns hverdagsliv, lek og kunnskapsproduksjon. Jeg vil også

hevde at forming inngår i ALLE barnehagens fagområder, og at forming er mye mer enn det mange tror.

Det gamle fagbegreper *forming*, nå fag X i rammeplanen, har slik jeg forstår det, en iboende dobbelthet. Det handler om å forme noe og om å bli formet av noe. Barn som former i leire, blir også formet av leira. Å forme i materialer er transformativ, forvandlende kunnskapsprosesser og kommer til uttrykk gjennom de fysiske materielle formene som skapes, men også som kroppslige og sanselige spor som legger seg til, lag på lag, i våre alltid pågående læringsprosesser. Ikke målbar, men elementær kunnskap for å leve i en verden omgitt av materie, materialer og ting.

OM MATERIALER I RAMMEPLANEN

I generell del av rammeplanen står det at barnehagen skal introdusere barn for nye materialer og legge til rette for progresjon gjennom bevisst bruk av materialer. I beskrivelsen av kunst, kultur og kreativitet står det at barn skal ha tilgang på og bruke materialer; «... som støtter opp om deres lekende og estetiske uttrykksformer» (RP, 2017, s. 51). Innen antall, rom og

form skal barn møte naturmaterialer (RP, 2017, s. 52), og innen natur, miljø og teknolog skal barn lage konstruksjoner av ulike materialer (RP, 2017, s. 53). Med unntak av naturmaterialer sier ikke rammeplanen noe om hvilke materialer barn bør møte i barnehagen. Så hvem bestemmer, og hvilke premisser legges til grunn for valg av materialer? Hvordan skal barnehagelæreren tenke om materialer knyttet til progresjon, lekende og estetiske uttrykksformer? Rammeplanen sier heller ikke noe om alle de materialene barna selv finner og utforsker. Så hvordan blir materialer forstått i barnehagen?

MATERIALER IFØLGE GOOGLE

Når jeg søker på «forming i barnehagen», dukker det opp mange fargerike bilder fra ulike formingsvirksomheter med maling, fjær, paljetter, knapper, plastelina, blader og påskepynt. Det er få treff på tre, tekstiler, leire og ull. Når jeg søker på «materialer i barnehagen», kommer det opp bilder av diverse gjenbruksmateriale og noe naturmateriale. Gjenbruksmaterialer som i stor grad benyttes til dekorative uttrykk. Materialer som i seg selv ikke

¹ Kunst, kultur og kreativitet

UTFORSKER: Forming med de yngste i barnehagen handler om å utforske og eksperimentere med materialer, ikke lage formingsprodukter. Det handler om å bli kjent med materialer, å undersøke hva materialer gjør i verden, og om egne materielle spor, ifølge artikkelforfatteren. Illustrasjonsfoto: Adobe stock

„ Jeg vil hevde at forming som fag (eller fenomen) i barnehagen er helt grunnleggende i barns hverdagsliv, lek og kunnskapsproduksjon.

er transformerbare for barn, og som derfor har begrensninger fordi det er ting som knapper, korker, skruer, beger og konger. Av naturmaterialer finnes det eksempler på anvendelse av kongler, steiner og pinner. Når jeg søker på «leire i barnehagen», dukker det en del eksempler på at leire brukes i barnehagen, men også plastelina. Søker jeg på «tekstil i barnehagen», er det stort sett bilder fra garderober og glemmekasser. Søker jeg på «tre i barnehagen», er det nesten ingen treff, men på «pinner i barnehagen» og «planker i barnehagen» dukker det opp bruk av pinner i skapende prosesser og planker i ulike konstruksjoner, som veier og snekkerverksted. Jeg finner til og med en naturbarnehage hvor barn og ansatte sammen lager kano.

BRUKER LITE TRE, LEIRE OG TEKSTILER

Det er manglende forskning på materialer i skapende prosesser i barnehagen. I 2005 gjennomførte jeg en mindre kartleggingsundersøkelse i samarbeid med 60 studenter i praksis

om hvilke materialer de registrerte i bruk i barnehagen i løpet av en praksisperiode på åtte uker. Kartleggingen viste at tradisjonelle materialer innen formingsfaget, som tre, leire, metall og tekstiler, i liten eller ingen grad ble observert i bruk. Det studentene observerte, var tegnesaker og materialer for maling, glitter, fjær og plastelina (Waterhouse, 2005), ikke ulikt mine googlefunn. Dette samsvarer også med en intervjuundersøkelse gjort med en gruppe barnehagelærere noen år etter (Waterhouse, 2013).

Gjennom forskningsprosjektene *GoBan* og *Blikk for barn* kommer det frem at det er utfordringer med lekemateriell i barnehagen. Det er ofte nok materiell, men ikke tilgjengelig nok (Os & Winger, 2019). I disse prosjektene er lekemateriell en samlebetegnelse for formingsmateriell², lekemateriell, instrumenter, leker, digitale verktøy og konstruksjonsmateriell. Når alt samles i en kategori, blir det vanskelig å lese ut hva studien faktisk viser om materialer i skapende formingsprosesser.

VI VET FOR LITE OM MATERIALER

I et annet forskningsprosjekt, *EnCompetence*, er det forsket på barns lek med materialer knyttet til frilek inne og ute i barnehagen. Forskerne har sett på hvordan barn leker med blant annet planker, plastkasser og dekk. Funns viser at det er løse materialer og ting, der er det lek (Obee, Sandseter & Harper, 2020). Funns fra disse prosjektene sier noe om materiell og ting i barnehagen, men lite om materialer i formingssammenheng. Forskningen peker på noen tendenser i de barnehagene som er valgt ut for undersøkelser. Det kan være annerledes i din barnehage, men jeg konkluderer med at vi vet for lite om hvilke materialer det formes med i barnehagen. Og vi vet for lite om hva forming i barnehagen kan være. Forming i barnehagen er mer enn organisert bordaktivitet med maling og påskepynt. Forming i barnehagen er også barns undersøkelser av spor i snø, farger i blader, undersøkelser av lys/skygge-virkninger, steiner i lomma, landskap i sandkassa, vann og sand, løfte, bære, dra på kvister og greiner. Forming handler om å undersøke og eksperimentere med et mangfold av materialer for å se hva som skjer, lytte og finne ut hva noe kan bli.

FORMING ER Å UTFORSKE

Gjennom mitt pågående doktorgradsprosjekt *Materialpoetiske øyeblikk. En a/r/tografisk³ studie av små barns eksperimentelle materialprosesser i barnehagen* forsker jeg på hva som oppstår i eksperimentelle materialprosesser, med de yngste barna i barnehagen. Jeg undersøker materialer i store mengder og formater inne på gulvet og ute i barnehagen. Dette er blant annet leire, tre i form av pinner, greiner og ved, ull og tekstiler. Store mengder og formater inviterer til andre formingsprosesser på gulvet, enn med små formater

² Jeg bruker ikke begrepet formingsmateriell, men formingsmaterialer fordi begrepet materiell i for stor grad leder forståelsen mot definert materiell/halvfabrikatene som plastøyne, isoporkuler, paljetter og plastperler.

³ A/r/tografi er en kunstbasert forskningsmetode hvor forskeren inntar tre sammenvevde perspektiver i sin forskerrolle. A/artist (kunstner), R/researcher (forsker) og T/teacher (lærer). Metoden er utviklet for å forske i pedagogiske kontekster med kunstneriske innganger.

og mengder sittende på stoler rundt et bord. Og ute spiller omgivelsene inn på de eksperimentelle materialprosessene, vær, vind og landskap virker med. Utforskning av ullas letthet i vind, spor i snø etter sko og pinner og leiremaling på stein. Forming med de yngste i barnehagen handler om å utforske og eksperimentere med materiale, ikke lage formingsprodukter. Det handler om å bli kjent med materialer, å undersøke hva materialer gjør i verden, og om egne materielle spor.

MATERIALKUNNSKAP FOR FRAMTIDA

Materialkunnskap er vesentlig kunnskap for framtida, slik det har vært gjennom hele menneskets historie. For en levelig fremtid må vi produsere mindre, kaste mindre, fordele bedre og forstå våre handlingers virkninger på naturen som et økosystem vi også

er en del av. Bærekraftig utvikling er en del av barnehagens verdigrunnlag, og i formingssammenheng handler det om mer enn gjenbruksmaterialer. Det handler også om å tenke forming med fornybare materialer, jordmaterialer som vi alltid har brukt – leire, trevirke, planter, stein, skinn og ull. Gjennom skapende handlinger med materialer får barn kunnskaper og opplevelser om og med materialer, og de kan inngå i sympatiske relasjoner med sine materielle omgivelser (Carlsen, 2019). Kunnskap om materialer er kunnskap om verden. Materialkunnskaper for framtida kan vi finne ved å nøste i formingsfagets historiske røtter, både i barnehagen og i håndverkstradisjoner i en felles kulturarv. Men da må vi holde fast ved formingsfaget i barnehagen og i utdanninga, og ikke miste det av syne – som et fag X.

Litteratur

- BJØRNESTAD, E. & Os, E. (2018) Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITES-R, *European Early Childhood Education Research Journal*, 26:1, 111-127, DOI: 10.1080/1350293X.2018.1412051
- CARLSEN, K. (2015). *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur*. Åbo: Åbo Akademis förlag
- CARLSEN, K. (2019). Materialenes identiteter – om å skape forbindelser i økologiske utforskningsprosesser. I Carlsen, K. (red.) *Bærekraftig pedagogikk – etikk, estetikk, økologi*. Skien: Norsk Reggio Emilia Nettverk Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Henta fra <https://www.udir.no>
- OBEE, P., Ellen Beate Hansen SANDESETTER, E.B.H., & HARPER, N. J. (2020) Children's use of environmental features affording risky play in early childhood education and care, *Early Child Development and Care*, DOI: 10.1080/03004430.2020.1726904
- WATERHOUSE, A-H. L., (2005). Hva er egnede formingsmaterialer i barnehagen? *Barnehagefolk* nr. 3 s. 6–11
- WATERHOUSE, A-H. L., (2013). *I materialenes verden. Perspektiver og praksiser i barnehagens kunstneriske virksomhet*. Bergen: Fagbokforlaget

Det har aldri vært enklere å bli lurt

Hvem stoler du på innen ditt fag eller interessefelt? Hvem lytter du til i krisetid? Dette magasinet som du leser nå vil, som medlem av Fagpressen, gi deg grundig, uavhengig journalistikk laget av en redaksjon med kompetanse og tid til å gå i dybden innen ditt fag eller interessefelt. Dette er grunnen til at våre medlemmer ofte siteres av andre medier, og du kan stole fullt og helt på det du leser.

Er du god til å skille sant fra usant? Test deg selv og les mer på fagpressen.no/fakta

Nye bøker

ANMELDT AV

Monica Bjerkklund
dosent i spesialpedagogikk og seniorforsker
ved Telemarkforskning
monica.bjerkklund@tmforsk.no

Kunstpædagogisk utviklingsarbeid i barnehagen

Møen og Thoresen (red)

Fagbokforlaget (2019)

179 sider

Lær å elske kunstpedagogisk utviklingsarbeid

Boka er et fyrverkeri av spennende refleksjoner, inspirerende ideer og blomstrende kreativitet.

LESEREN LÆRER, GJENNOM BOKA, Å GJENNOMFØRE KUNSTPEDAGOGISK utviklingsarbeid i barnehagen og å utarbeide planer og mål for dette arbeidet. Boka har bilder, eksempler og praksisreferanser som bidrar til læring og kreativitet. Kapitlet «den lekende pedagogen» gir en glitrende gjennomgang av teori om voksenrollen i lek og knytter dette til den lekende pedagogen, kunstnerisk sensitivitet og selvstendige kunstneriske formingsprosesser.

MOTIVERER HVERANDRE

De fleste barnehager har flerspråklige barn, og boka beskriver hvordan musikk kan være en inngang til deres språklæring. Møen beskriver, gjennom praksisfortellinger og herlige bilder, hvordan barnehagen kan la barna bruke ulike musikkinstrumenter.

Boka beskriver et utviklingsarbeid i barnehagen, hvor lekerommet til de yngste omformes slik at det stimulerer til utforskning, lek og variasjon.

Boka omtaler også kunstpedagogisk utviklingsarbeid hvor personalgruppa motiverer hverandre til kollektivt og kreativt samarbeid, illustrert med inspirerende fotografier.

UTVIKLE IMPROVISASJON

Ambivalensen i kunstpedagogikken, og spennet mellom det skønne og det risikofylte og vanskelige, drøftes. Ruth Manger skriver engasjerende om å utvikle improvisatorisk og samskapende fortellerkompetanse og la barna leve seg inn i fortellingene og øve på dramaturgi.

Mitt favorittkapittel handler om gjenbruk og nye materialpraksiser i barnehagen. Her beskrives en pedagogisk ramme rundt kunstpedagogikken med gjenbruksmaterialer som ligger nær opp til Reggio Emilia-pedagogikken. I en tid hvor FNs bærekraftsmål skal være førende for alle samfunnsområder, er dette kunnskap alle som arbeider med barn og bærekraft, vil glede seg over.

Den åpne barnehagen, et mangfoldig møtested

Kirsten Elisabeth Jansen, Øystein Lund
Johannessen, Sissel Mørreaunet (red.)
Fagbokforlaget (2020)
227 sider

Boka viser erfaringene fra noen av de rundt 60 åpne barnehagene i Norge. Målet er å bygge nettverk mellom foreldre med ulik bakgrunn og etnisitet som ikke har fast barnehageplass. Hva kjennetegner en åpen barnehage, hvordan jobber de pedagogisk, kulturmøter, turfellesskap og ledelse er noen tema.

Å tegne sammen

Bent Fønnebo
Cappelen Damm
Akademisk (2019)
200 sider

En bok som ønsker å vise bredden i hva tegning kan være, og at det handler om mye mer enn å tegne; om glede, prosessen og improvisasjon. Boka har mange bilder og illustrasjoner. Tema er rabbel, tegneledelse, mestring, tegnesamtaler, samspill, ulike materialer, tegning og lek, men også tegnehistorie.

Med kunst i barnehagen

Ann-Hege Lorvik Waterhouse
Fagbokforlaget
(2017)
200 sider

Kunstopplevelser bidrar til barns undring, lek og egen kulturskaping. Om kunstteorier og kunsthistorie, barns møte med kunst, bildekunst, folkekunst, digital kunst, kunst for barn og kunst i det offentlige rom. Boka har flere bilder.

ANMELDT AV

Kathrine Mathilde Fagereng
Barnehagelærer med master i barnehagepedagogikk, pedagogisk leder i Slagen barnehage i Tønsberg, forfatter og blogger: barnehagehjertet.blogspot.com
kathrinefagereng@hotmail.com

Sanselig prosjektarbeid med barn 0-2 år, fra forberedelse til fordypning

Alice Kjær
Cappelen Damm Akademisk (2019)
113 sider

Beredskapsøving og læring

Morten Sommer, Bjørn Pollestad og Tommy Steinnes
Fagbokforlaget (2020)
219 sider

Å trene og øve på ulykker og kriser betyr mye for hvordan vi takler dem. Denne boka viser deg at du ikke trenger ha en stor beredskapsøvelse for å trene på dette. Tema er risikoforståelse, slik reagerer hjernen på fare, teamledelse, beredskapsorganisasjon, ulike øvelser, planlegging og evaluering.

Denne boken bør få hedersplass på småbarnsavdelingen

Endelig en bok som ser prosjektarbeid gjennom de minste barnas øyne.

ALICE KJÆR HAR SKREVET EN

BOK OM hvordan man kan bygge opp prosjektarbeid sammen med barn i alderen 0-2 år. Boken har mange gode eksempler fra ulike prosjektarbeid, som vises gjennom praksisfortellinger og illustrasjoner. Hun skriver om hvordan vi kan avstemme oss med barna og tenne gnist og engasjement i et mangfold av bærekraftige materialer som gir barna flere muligheter i lekens verden og en inngangsbillett til en mer kreativ utfoldelse.

LAR BARN VISE VEI

Kjær er opptatt av å gi barna et materiale de kan mestre å bruke på sin måte, sammen med andre, og tydeliggjør at gjentagelse er nøkkelen til fordypning. Som pedagogisk leder på en småbarnsavdeling kjenner jeg meg godt igjen i det forfatteren her beskriver, å bruke god tid på ett materiale av gangen og la seg overraske over hvor ulike møtene er, gang på gang.

«Leken som oppstår med materialer kan blomstre og vekke kroppslige og estetiske opplevelser hos små barn når den voksne har få restriksjoner og lite tvang, og der barnas oppførsel ikke vurderes eller bedømmes, men at barna får lov til å være i sansingen, sammen her og nå.»

MANGE GODE TIPS

Med denne boken har du alt du trenger for å kunne forberede og gjennomføre prosjektarbeid med de minste barna i barnehagen. Du får også mange gode tips til hvordan du kan holde prosjektarbeidet over tid. Alice Kjær bruker materialer som er lett å få tak i, rimelige og som appellerer til sanselig og kroppslig utforskning. Jeg liker spesielt godt hvordan forfatteren beskriver de voksnes tilstedeværelse i prosjektarbeidet. I bokens siste del har forfatteren spart en godbit til leseren, der hun har samtaler og intervju med kunstneren Kirsten Fristrup. Denne boken bør få hedersplassen på småbarnsavdelingen.

Vold mot barn og unge i nære relasjoner, barnevernsfaglig kunnskap

Margrete Aadnanes
Gyldendal Akademisk (2020)
160 sider

Boka bygger på en doktorgrad om barn og unge som har opplevd vold i nære relasjoner, og barnevernsansattes erfaring med det. Tema er definisjoner på vold, forskning på temaet, sosial kontroll, barnevernets arbeid og et kritisk blikk på politisk ideal og føring.

Den lille luseboka

Mimi Britt Vindenes og Selma Iren Arnø (ill.)
Arnø og Vindenes (2019)
Bildebok for barn
38 sider

En herlig historie om lusene Lusse og Lasse som bor i hodet til Julie, rutsjer i hårstråene og drikker blodjuice. Gjennom tekst og artige illustrasjoner om Lusefamilien kan du fortelle barna om hva som skjer når vi får lus, og hvordan vi kan bli kvitt dem. Boka har både funfacts og nyttig fakta om lus. Målet er å gjøre det å få lus mindre skambelagt.

Ko(ho)rttidsbarnehagen

Nedstengningen av barnehagene under koronapandemien har ført til at både ansatte og foreldre har erfart hva som er en god barnehage.

Tekst og illustrasjon:

Morten Solheim
seniorrådgiver i Utdanningsforbundet. Han skriver spalten *På liksom* på egne vegne.
morten.solheim@utdanningsforbundet.no

Som liten gikk jeg i en korttidsbarnehage. Den var lokalisert i to rom i det lokale bedehuset. Vi ble fortalt eventyrmens vi satt i sirkel i hver vår blå, kubeformete stol i helstøpt plast. På ettermiddagene ga vi fart, stående på de store huskene. Det var cirka det som skjedde. Korttidsbarnehagen på bedehuset var et fint univers, men neppe en pedagogisk høyborg.

BANAN FOR ALLTID

For hør bare: Da jeg endelig var stor nok til å avansere fra banan- til ekorngruppa, var beskjeden til mine foreldre at det var i tidligste laget. Jeg var ikke moden nok til å gå fra gruppa med fireåringer til gruppa med femåringer. Kort sagt, jeg forble banan. Dumpa i barnehagen. Da året kom for skolestart, ønsket barnehagelæreren at oppstarten skulle utsettes et år for mitt vedkommende. Begrunnelse: Tegningene mine var for lite detaljerte. Dette ble for meget for min mor. En ting var at jeg var dømt til å være på banan-gruppa i hele min (relativt korte) barnehagekarriere, men å utsette skolestarten? Nei, der gikk grensa.

I april kom korttidsbarnehagen tilbake, om enn i en litt mer profesjonell form enn den jeg trakk i, i en søvnig Vestfold-by på begynnelsen av 80-tallet. (Det fantes gode barnehager på 80-tallet. Min var ikke en av disse.) Etter å ha stengt hele samfunnet skulle vi åpne igjen. Gradvis.

DEN GJENÅPNINGEN BARNEHAGEN

Det var vilt mange rørende scener denne tida. Nytrykte T-skjorter på en snor. En farge for hver barnegruppe. Regnbuer på asfalten, på vinduet, på porten. «Alt blir bra», sto det. Ja, og barnehageansatte som med små videohilsener viste frem hvor tomt det var i barnehagen: «Det

blir ikke det samme uten dere her», sa de. Jeg er kanskje av den lettrørte typen, men alle disse hilsenene til ungene gjorde meg skikkelig varm innvendig. Nå fikk folk virkelig se hva slags solide folk som jobber i norske barnehager.

Men det ble bedre enn det. Folk fikk også erfare hvor *bra* barnehagetilbudet kan være, når det er rammet inn på en god måte. Gjenåpningen av barnehagen ga nemlig et innblikk i hvordan barnehagehverdagen kan se ut, med kortere åpningstid, mindre barnegrupper, bedre bemanningstetthet og flere barnehagelærere til stede med barna. For på tross av det militante begrepet «kohort»: Å gjøre barnegruppene litt mindre og litt mer oversiktlige, er bra for ungene. Ja, og det merkes tydeligvis av foreldrene også.

DE GODE ERFARINGENE

Jo Moen Bredeveien, barnehagepappa og journalist i Dagsavisen, skriver det slik: «Det går bra. Bedre enn noen gang, faktisk. Som ved et magisk pennestrøk, eller «koronavirus» og «nedstengning av samfunnet», som det også heter, har vi fått den barnehagen våre politikere later som vi alltid har hatt.»

Bredeveien er nemlig av den oppfatning at politikere kanskje har skrytt litt vel mye av rammene

for barnehagen, uten at de endringene som er gjort på papiret, har hatt den store effekten i praksis. Men nå hadde han sett med egne øyne hvordan barnehagen faktisk kan se ut, om vi bare tar grep: «Politikerne våre, enten de hører til på høyre eller venstre side, skal ikke lenger få slå oss i hodet med at dette er så bra. For nå har vi sett. Vi vet hvor god barnehagen kan være, og skal være.»

Men skal vi ta det en barnehagepappa sier, for god fisk? Han ser jo det hele utenfra. Jo, men også de som står på innsida av gjerdet, har hatt

«Flere barnehagelærere, styrket bemanningsnorm og mindre barnegrupper er svaret på hvordan barnehagen kan bli bedre.»

sitt å melde. Den erfarne barnehagelæreren Pia Halvorsen omtaler det slik: «Aldri har vi hatt bedre tid til pedagogisk arbeid, aldri har vi vært dekket opp til bemanningsnorm så store deler av dagen, og aldri har vi hatt tid til å gå på do når vi må. For med den nye organiseringen så er vi nok folk nesten hele tiden.»

DET UMULIGE TILTAKET

Jeg kjenner mange foreldre og barnehagelærere som vil nikke gjenkjennende til erfaringene Bredeveien og Halvorsen har gjort seg. Det var bedre barnehager, om enn ikke så lenge.

For det skulle ikke ta lang tid før kravet om full åpningstid var tilbake. Og det er lett å forstå. Barnehagene er en pedagogisk institusjon, ja, men det er også et velferdsgode som gjør at alle kan være i arbeid. Man kan like det eller ikke. Og det er (dessverre) ikke slik at alle jobber til samme tid, i seks timer. For det hadde faktisk løst alt. Nei, folk har jobber som strekker seg over hele døgnet. Dette betyr at de fleste barnehager er åpne et sted mellom 9 og 11 timer. Det er mange timer å fordele personalet på. For vi kan tross alt ikke la folk i barnehagen ha ellevetiders arbeidsdag.

For egen del er jeg redd at den nye solide korttidsbarnehagen som vi så i april, er en smule utopisk å realisere. Enkelte kommuner har sågar hatt prøveprosjekter hvor de tester det ut,

men behovet til foreldrene er et annet. Det er for mange en bitter erkjennelse. Kortere åpningstid er på mange måter det umulige tiltaket for en bedre barnehage.

KOHORTTIDSBARNEHAGEN

«Kohorttidsbarnehagen» var det en smarting som skrev på Facebook, da smittevernveilederen ble lansert i april. Hadde jeg husket hvem det var, skulle jeg gjerne kreditert vedkommende. For begrepet er genialt. På enkelt vis ble flere av fordelene ved post-nedstengt-barnehagen rammet inn i et begrep. Små barnegrupper og kortere åpningstid. De små barnegruppene gir bedre oversikt for de ansatte og sterkere tilhørighet for ungene. Den korte åpningstiden ga bedre bemanning. Kan vi få til dette uten å redusere åpningstiden?

Svaret er et rungende «JA!» Og for min del håper jeg neste års valgkamp vil handle om dette. Vi har gjort oss noen erfaringer, og foreldre og ansatte er mer omforent om hva som gir en god barnehage. Nå er tiden for politisk handling. Flere barnehagelærere, styrket bemanningsnorm og mindre barnegrupper er svaret på hvordan barnehagen kan bli bedre. Ja, jeg kan vise til forskning som støtter denne påstanden. Er du politiker og lur? Bare ring, så skal du få referansene.

NY HVERDAG: Den nye solide korttidsbarnehagen som vi så i april, er en smule utopisk å realisere, fordi behovet til foreldrene er et annet. Det er for mange en bitter erkjennelse, skriver Morten Solheim.

Kreativitet og kunst er viktig for barns læring

Empati og kreativitet vil være de viktigste egenskapene på våre barns CV-er om 30 år.

Morgendagens utfordringer krever en ny måte å tenke på og nye kreative løsninger som ennå ikke finnes. Lærere, ansatte innen kunst- og kultur-sektoren og forskere i Norge har de siste årene ropt et varsku om at den norske skolen blir mer og mer preget av teori- og realfag. I 1974 hadde elevene 19,7 prosent musikk og forming på timeplanen. I 2005 var tallet nede på 13,3 prosent. Gjennom kunstfagene lærer barna å tenke fleksibelt, sortere og hente frem kunnskap og komponere nye muligheter. Nettopp da kan du finne nye løsninger på morgendagens utfordringer uten å kopiere de gamle løsningene. En slik kreativitet kan du øve opp gjennom kunsten.

FINLAND ET FORBILDE

De fleste skolesystemer verden over setter kreative fag helt nederst på rangstigen. Ett unntak er Finland, som satser på kunstfag og praktiske fag på samme linje som lesing, skriving og regning.

Elever som får utvikle sine kreative sider og får arbeide med kunstfag på skolen, blir flinkere til å lese, skrive og regne enn elever som ikke gjør dette, ifølge en stor undersøkelse fra 60 land i regi av UNESCO. Andre internasjonale undersøkelser viser også at selvtilliten hos barna vokser. Bedre selvtillit gir mer positive holdninger til skolen OG mindre fravær, og elevene blir bedre til å lese og skrive. I dag kan all kunnskap søkes opp ved et klikk, men å tenke kreativt, å finne nye (og egne) løsninger og se sammenhenger er noe barn må lære. Ingen kan diskutere at $2 + 2 = 4$ eller *at aldri aldri skrives med to l-er og at det alltid er to l-er i alltid*. I kunst- og håndverk-

Bjørg Thorhallsdottir
kunstner, foredragsholder og forfatter
bjoergth@online.no

Mette Dybwad Torstensen
kunsthistoriker og barnekunstformidler
ved Sjøholmen Barnekunsthus og har reist
rundt med barnekunstprosjektet Kunstmagi i
barnehager, skoler og på festivaler.
mette@sjoholmen.com

”Kunst former barns hjerner til å bli mer løsningsorienterte og se kreative løsninger, som behøves i de fleste yrker.

stimene finnes derimot ingen svar. Det er kun barnet som kan dikte sin virkelighet, gå på oppdagelsesferd i sin fantasi, finne sin magiske by, tegne sin superhelt, skape landskapet de har inne i seg, på papiret, eller dekorere sin eske til å romme akkurat sin hemmelighet.

BEDRE MENTAL HELSE

FNs barnekonvensjon artikkel 12 sier at alle barn har rett til å bli hørt. Hvilket språk kan man benytte for at barna skal bli hørt? Et av språkene som ligger barnehjertet nærmest, er kunsten.

Barn som får uttrykt seg kreativt, får også utløp for indre dialoger og frustrasjoner på en ufarlig måte. Når språket ikke strekker til, eller lojale barn holder forelderens hemmeligheter inne i seg, så er et kreativt rom et sted de får bearbeidet vonde følelser. Som mottager av slike tegninger får du se skilsmisser, uvennskap eller overgrep – og de voksne kan stille spørsmål. Kunst gjør oss løsningsorientert og lærer oss å tenke utenfor boksen. Ved å bevisstgjøre at alle har et eget uttrykk, styrkes troen på en selv og ens identitet. Det jeg skaper, er bra nok – fordi det er unikt. Det trenger ikke være vakkert, pent eller riktig.

KUNSTNERE ER MATEMATIKERE

Mange grunnleggende prinsipper i matte er de samme som i kunstfaget. Dette forklarer hvorfor noen av våre største kunstnere, som Leonardo da Vinci, Gaudi og Man Ray, også var store matematikere. Kunstneren Luca Paciola gikk så langt at han skrev bøker om matte. I begge fagene matte og kunst lærer du løsningsanalyse, proporsjoner, målinger, geometri, logikk

og å gjenkjenne mønstre og former. Derfor blir barn som driver med kunst, bedre i matte. Kunstfag hjelper å fokusere og bygger sterkere hjernebaner mellom hånd og hjerne. Dermed skaper det bedre koordinasjon og økt finmotorikk. Ved maling og tegning bruker man det forskere definerer som høyre hjernehalvdel. I den finnes ikke tid og logikk. Derfor vil man oppleve en meditativ ro, og ved aktivisering av den høyre hjernehalvdel vil hjertet slå saktere og stresshormoner blir skrudd ned. Det forklarer erfaringen med at barn diagnostisert med ADHD ofte blir veldig rolige mens de skaper kunst.

Å TEGNE OG MALE ER Å SANSE

Kunst former også barns hjerner til å bli mer løsningsorienterte og se kreative løsninger, som behøves i de fleste yrker. Ved å iakttak virkeligheten med blyant eller pensel, lærer man å observere og beskrive og å se etter avvik, det bakenfor og å lese mennesker. Dette er en meget viktig egenskap for yrker som politi, brannmenn og ambulanspersonell, som må finne løsninger i situasjoner der sekunder kan stå mellom liv og død.

Mennesker er sansende vesener – og gjennom sansene lærer vi og erverver kunnskap om verden. Vi blir helere mennesker. Når et barn holder en blyant og tegner, er det andre impulser som blir sendt til hjernen, enn om barnet sitter på en iPad. Hva med å la barna teste ulike materialer, som pastabilde, kubistisk kunst med Lego eller kull på store ark på gulvet? La barna tegne vind eller musikk, eller male med gaffel eller en spatel. Du trenger ikke være kunstner for å introdusere ulike uttrykk, det er bare å vise barna. De er takknemlige mottagere med sin egen fantasi og glede som vil sette i gang skapelsens magi!

INGEN MOTSETNING

«Tenk deg hvor mye mer effektivt og kortere skolegangen ville ha vært, om vi kuttet ut de «uviktige fagene» som kunst og gym. Man drar jo også snittet sitt ned hvis man ikke er dyktig i maling og spille basket. Det er jo ikke noe man trenger i dagliglivet eller

”
Kreativitet må
øves opp for at
vi skal kunne
løse jordens
utfordringer
om 50 år.

BARNEKUNST: Vi mener kunstfagene ikke er en motsetning til realfag. Snarere tvert imot. De forsterker hverandre, mener kunstnerne Mette Dybwad Torstensen og Bjørg Thorhallsdottir.
Foto: Julie Jacobsen

i jobb», sto det i et kommentarfelt i VG. Vi mener kunstfagene ikke er en motsetning til realfag. Snarere tvert imot. De forsterker hverandre. Kreativitet må øves opp for at vi skal kunne løse jordens utfordringer om 50 år. Det kan vi ikke klare ved å bruke kunnskap vi allerede har. Det er barna som faktisk bruker kunsten daglig, ikke voksne. Det er de som best tar pulsen på tidsånden. Gjennom deres uttrykk kan vi se hvordan de har det. Gjennom barns kunst kan vi få en nokså direkte statusrapport på hva vi voksne driver med. Og det er lett å jobbe med barn og kunst, for de har en egen indre verden som vil ut. Det er bare å tilrettelegge.

Koronatiltakene gjorde barnehagen bedre

Redusert åpningstid, mindre barnegrupper og tettere bemanning under koronatiden bidro til at barna ble sett og hørt mer enn før.

Tusenvis av barnehageansatte, foreldre og barn opplevde at smitteverntiltakene som måtte innføres på grunn av pandemien, gjorde barnehagen bedre. Riktignok var det en del frustrasjon og planlegging i starten, men ut fra det jeg har lest og fått av tilbakemeldinger, så gjorde redusert åpningstid, mindre barnegrupper og tettere bemanning gjennom dagen at barna ble sett, hørt og møtt mer enn vanlig. I tillegg opplevde mange barnehagelærere endelig å ha tid til å være nettopp lærer og bruke fagkunnskapen sin.

UNDERBYGGES AV FORSKNING

Forskning har allerede påpekt det mange barnehager nå erfarer under pandemien: «En god barnehage kjennetegnes av et sted alle blir sett, og de voksne er imøtekommende og nysgjerrige», ifølge professor Elisabeth Bjørnstad, leder for forskningsprosjektet *Gode barnehager for barn i Norge (GoBan)*. De har undersøkt over 400 barnehager for å finne ut hva som kjennetegner en god barnehage. Av seks områder hvor gode barnehager skiller seg ut, trekker Bjørnstad frem nære og tilstedeværende ansatte som nummer en.

NOK ANSATTE HELE DAGEN

Både ansatte, barna og foreldre har i denne tiden opplevd at ansatte har klart å være mer til stede og sammen med barna. Dette fordi de har hatt mindre barnegrupper, og den reduserte åpningstiden gjorde det slik at bemanningsnormene var gjeldende store deler av dagen. Ikke bare i noen timer midt på

dagen, slik tilfellet ofte er i en normalsituasjon.

Er det da mulig å bare fortsette som før? Alle vi som ønsker at barnehagen skal bli et enda bedre sted å være for barna og for ansatte å jobbe, må fortsette å vise for både lokale og nasjonale myndigheter at dagens bemanningssituasjon ikke er god nok. Det er mange måter å styrke bemanningen i barnehagene på. Det har vi nok en gang fått bekreftet gjennom koronatiden.

STYRKET BEMANNING

Noe redusert åpningstid kan være en løsning, styrket bemanning utover normene kan være en annen løsning. Tilstrekkelig styrerressurs, vikarpool, kjøkkenhjelp eller en kokk kan være andre løsninger. Det er barnehagelærere, styrere og øvrige ansatte ute i barnehagene som har løsningene, men dagens regjering må følge opp vedtaket fra 2018 om økt bemanningsnorm. Stortinget ba regjeringen evaluere arbeidet med innføringen av normene. Vi har ennå ikke sett systematisk innhenting av kunnskap, som hvor mange timer i løpet av en dag normen er oppfylt, eller om barnegruppene er blitt mindre. Samtidig får vi år etter år bekreftet det som alle som jobber i barnehage vet: Bemanningen MÅ styrkes.

Så politikere! Tiden for å avfeie faglige historier fra hverdagen som anekdoter, er over. Det har vi nå nok et bevis på under koronakrisen. Start kunnskapsinnhenting og la oss samarbeide om hva som er neste skritt for å få bedre bemanning i barnehagen.

Ann Mari Milo Lorentzen

leder Kontaktforum barnehage i Utdanningsforbundet
annmarimilo.lorentzen@utdanningsforbundet.no

Svein Helge Grødem

barnehagelærer, styrer og redaktør av facebookgruppa Idébroen, med 80 000 medlemmer, og idebroen.no. Han deler aktuelle debatter og saker barnehagelærere og foreldre Norge rundt diskuterer.
post@idebroen.com

„Jeg opplever at barn blir utsatt for både fysisk og psykisk maktbruk og til tider trusler.

Hva gjør jeg når kollegaer baksnakker foreldre?

► Jeg er barnehagelærer med 10 års erfaring, men er relativt ny i denne bedriften. Jeg har merket meg de siste par årene at det er en kultur som kolliderer med mine verdier. Jeg opplever at barn blir utsatt for både fysisk og psykisk maktbruk og til tider trusler. Det er også

veldig mye baksnakking av foreldre, spesielt om de skulle komme fra andre land. Hva er riktig å gjøre her?

Linda Nilsen, barnehagelærer, Trollskogen Barnehage Ba:

«Ikke gi deg! Du er den eneste stemmen for disse barna! Ta kontakt med for eksempel verneombud, områdeleder eller Utdanningsforbundet. Barna trenger deg. Noen ganger trenger voksne å få opp øynene og se det fra andre vinkler.»

Michelle Regine Søgård:

«Dette er dessverre inne en ukjent sak for mange i arbeidslivet. Anbefaler deg å gå tjenestevei eller via tillitsvalgt eller verneombud. Ser du ikke endring eller det blir gjort noe, så anbefaler jeg deg å søke ny jobb om du klarer. Det er ikke greit å føle at man blir sett på som urokråke eller oppvigler for å snakke for barna. Dårlig arbeidsmiljø er ikke noe en leder å endre på om de som jobber der ikke ser det selv. Leder eller styrer er den som legger grunnlaget for holdning og kultur på en arbeidsplass. Håper du finne en god løsning.»

Gina Steinslien

pedagogisk leder i Hågåsletta barnehage, Øyer kommune

Hvilken egenskap er den viktigste hos en leder?

Her er svarene Gina fikk:

- pedagogisk ledelse
- lagspiller
- anerkjennende
- raushet
- løsningsorientert
- profesjonell
- omsorgsfull
- gjøre andre gode
 - empatisk
 - ha tillit
 - ydmyk
 - lyttende
- være tilgjengelig
- kommunisere godt
- rettferdig
- klar og tydelig
- kunne ta avgjørelser
- se de ansatte
- positiv
- synlig
- kunne inspirere
- inkluderende
- fleksibel

Aleksander Ree
barnehageassistent

Tid for nattåpne barnehager?

► Kronoakrisen får oss til å reflektere, og jeg har tenkt for og imot dette med nattåpne barnehager. Selv har jeg vært kritisk, men kanskje det ikke er så dumt å likevel diskutere muligheten for å innføre disse ordningene, når vi skal tilbake til normalen? Det kommer jo kanskje noe godt ut av krisen også, og vi besitter kanskje mer kunnskap enn tidligere?

Her er to svar fra debatten:

- «Hvordan kan det da forsvares at en barnehage er en lærebedrift lagt under kunnskapsdepartementet hvis barna skal sove der?»
- «Barnehagen er en pedagogisk institusjon. Og det foregår lite pedagogikk når barna sover. Nattåpne omsorgstilbud bør legges under helse og omsorg.»

Serverer dere kjøtt i barnehagen?

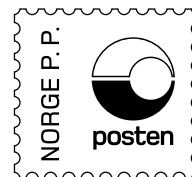
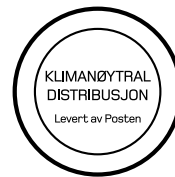
► Vi tar hensyn til miljøet og forskjeller i barnehagen. Vi serverer kjøttfri mat og imøtekommer både brukere og samfunnet med tilpasset matplan. For oss som har flerkulturell pedagogikk er kanskje dette fremtiden? Hva gjør dere? Kjøtt eller ei? Vi serverer fisk hos oss.

Her er to svar i debatten:

- «Vi serverer varm lunsj to ganger i uka og den ene retten er vegetar og ofte vegansk.»
- «Det er kjempefint å ta vare på miljøet og forskjeller, men man trenger ikke å bli kjøttfri for å bli det. Her serveres det kjøtt og fisk, men også mye vegetar.»

Lise Ones
pedagogisk leder og leder for Utdanningsforbundet Søndre-Nordstrand, Oslo

Returadresse:
Første steg
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 Oslo

På grunn av Covid 19:
Max 200
deltagere i salen

Nå kun 45
ledige plasser
- først til mølla

**NYE
DATOER**

Nordiske Impulser 2020 - Oslo 30.11 og 1.12

DEN VIKTIGE LEKEN

Lekesterke barn og lekekloke voksne

Hvorfor er leken så viktig? Og hvordan kan lekekloke voksne berike leken i barnehagen? Dette får du svar på fra ni av Nordens fremste lekeforskere i Oslo 30.11-1.12.

Maria Øksnes/Margareta Öhman/Birgitte Fjørtoft
Trude Anette Brendeland/Stig Brostrøm
Jan Kampman/Helle Marie Skovbjerg
Monica Nilsson/Ellen Beate Sandseter

Konferansen skulle vært arrangert i mai - men ble på grunn av Covid 19 - flyttet til 30.11 og 1.12 2020.
Konferansen arrangeres i Oslo kongressenter.

Mer om program og priser: www.utviklingsforum.no

**God nyhet!
Digitale billetter**

I år streamer vi
Nordiske Impulser
slik at alle kan bli med!

Les mer om digitale
billetter og bestill på:
utviklingsforum.no